Izhaja vsak dan razen sobote in praznikov.

Issued daily except Sundays and Holidays.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravniški prostori: 2657 S. Lawndale Ave.

Office of Publication: 2657 South Lawndale Ave. Telephone, Rockwell 4904

LETO—YEAR XXIII. | Cena lista je $6.00 | Entered as second-class matter January 22, 1914, at the post-office of Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879. | Chicago, Ill., torek, 24. septembra (Sept. 24), 1929. | Subscription $6.00 Yearly | ŠTEV.—NUMBER 224

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918.

Voditelji unij kritizirani radi carine

"Ameriško delavstvo je podobno mentaliteti sedem let starega otroka," pravi vpliven ekonom.

Washington. — (F. P.) — Mercer G. Johnston, načelnik People's Legislative Service, ki je organiziral pokojni senator La Follette, je javno nastopil proti tisti sekciji ameriškega delavstva, ki zahteva visoko carino.

Pšice je nameril v glavnem proti Matthew Wollu, podpredsedniku ADF in pod ducata drugih organizacij. Woll je pred nekaj meseci organiziral delavski odbor za visoko carino. Ta odbor, ki sestoji iz gotovih unijskih voditeljev in z Matthew Wollom na čelu, dela štafažo visokim carinarjem.

Tekom zaslišanj o novi carinski predlogi so delavski visoki carinarji večkrat prišli pred senatni finančni odbor in zahtevali zvišanje carine na razne predmete. Woll je bil najbolj izrazit, ko je zahteval carino na uvoz biblij, češ, da bi sv. pismo potem tiskali v Ameriki, kar bi pomenilo zaslužek za tiskarje.

People's Legislative Service, ki je ljudska lobija v kongresu, je natančno proučila novo carinsko predlogo s stališča, da znanstveno dožene, ako je visoka carina res odgovorna za visoke plače, ki jo baje prejemajo ameriški delavci po zatrdilu tovarnarjev in Matthew Wollove skupine.

Johnston pravi, da more carina povoljno efektirati plače le majhnega odstotka delavcev. Nima pa najmanjše zveze s visokimi plačami, ki jih prejemajo gotove organizirane stroke. Faktično so najvišje plače v gradbeni in tiskarski industriji, ki so popolnoma neodvisne od carine. Visoke plače prejemajo tudi gotove skupine ameriških železničarjev, na katere carina tudi nima najmanjšega vpliva.

V tekstilni in sladkorni industriji, ki uživajo največjo carinsko protekcijo, so plače najnižje. Velika večina delavcev, kakih 85 odstotkov, sploh ne pride pod okrilje carine. Pridejo namreč v nasprotnem smislu, to je, da prispevajo težke milijone carinarjem. V sedanji formi nova carinska predloga predvideva, da bo ameriško ljudstvo prispevalo carinskim magnatom okrog 700 milijonov dolarjev na leto.

Po zatrdilu podjetnikov, ki iščejo visoko tarifo, kakor tudi po obnašanju Matthew Wollovega štaba, gredo ti ogromni milijoni v žepe delavcev v obliki visokih plač. To je tudi povedano v predgovoru carinske predloge, ki se glasi, da je namen predloge "protektirati ameriško delastvo."

Johnston pravi, da je to direktno norčevanje iz ameriškega delavstva, "katerega smatrajo avtorji Hawley-Smootove tarifne predloge, da je na mentalni stopnji sedem let starega otroka." Wollova predrznost presega vse meje, po mnenju tega odličnega ekonoma in se ne more smatrati, da Wollova skupina govori v interesu ameriškega delavstva.

Ako so v Ameriki višje plače kot pa v ostalih deželah, nima to prav nič opraviti z visoko carino. Ako bi imelo, bi bile plače nekaterih evropskih držav višje kot so pri nas, ker ima več držav v Evropi še višje carinske meje kot jih ima Amerika.

Za višji življenski standard v Ameriki so odgovorni povsem drugi faktorji kot carina. Prvič je standard mogoč radi bogatih naravnih zakladov, ki so prva podlaga; 2) radi mašinerije v sistemu produkcije, ki daleč nadkriljuje v številu in kvaliteti ostale države. Tretjič produkcija ameriškega delavca je veliko višja kot pa producira evropski delavec; in na podlagi produkcije je ameriški delavec slabše plačan. Četrtič obširno ameriško zaledje omogoča masno produkcijo, ki je važen faktor z ozirom na kakovost plač in na življenski standard.

Trditev velecarinarjev, pa bili delavski voditelji ali pa podjetniki, da prejema ameriški delavec višje plače kot pa v ostalih državah radi visoke carine, je velik bunk. In kdor veruje v to pripovedko, je v resnici podoben sedemletnemu otroku.

Ali pride do nove stavke v Marionu?

Podjetniki prelomili "gentlemanski" sporazum; namerava jo zlomiti kampanjo potom sodnijskih persekucij; možnost nove stavke.

Marion, N. C. — (F. P.) — Veliko je razočaranje tekstilnih delavcev v Marionu in Clinchfieldu, ki so se vrnili na delo po devettedenski stavki. Sedanji sodnijski proces proti Hoffmanu in večjemu številu stavkarjev pokazuje, koliko je vredna beseda podjetnikov.

Na pogajanjih za končanje stavke so tovarnarji obljubili stavkarjem, da porabijo svoj vpliv, da se umaknejo vse obtožnice proti aretiranim stavkarjem. Komaj so se delavci vrnili na delo, so podjetniki ne samo snedli obljubo, marveč so najeli pet odvetnikov, da pomagajo državnemu zagovorniku prosekutirati obtožence.

Od 60 prizadetih stavkarjev, ki so obtoženi "zarote proti državi," je bilo poklicanih na prvo obravnavo pet glavnih "zarotnikov" in Alfred Hoffman, organizator in voditelj stavke. Ker je pa eden od jetnikov ušel iz ječe na predvečer obravnave, je bila obravnava proklamirana za neveljavno. Nova se vrši dne 11. novembra.

Na drugi strani so podjetniki prelomili vse obljube, da ne bodo delali nikakih razlik med stavkarji in upoštevali vse brez razlike glede njihove aktivnosti tekom stavke ali pa unijskega pripadništva. Ta sporazum je sedaj definitivno pogažen, ker podjetniki nočejo upoštevati gotovega števila delavcev in pričeli so z raznimi šikanami proti delavcem. Rezultat tega je, da vlada med delavci velika nezadovoljnost. Ako se razmere v kratkem ne ublaže, je ponovna stavka neizogibna.

Podjetniki hočejo ne samo preprečiti novo stavko, marveč hočejo absolutno zatreti vsako nadaljno organizatorično kampanjo. V to svrho so se poslužili sodnijskih procesov proti Hoffmanu in ostalim stavkarjem. Njihova "zarota proti državi" obstoji v tem, da so skušali preprečiti okrajnemu šerifu zmetanje pohištva nekega stavkarja na cesto. Radi tega je bilo 180 stavkarjev aretiranih in 60 od teh pridržanih za porotno obravnavo. Kazen za ta prestopek je 15 let ječe in $15,000 globe. Proces je povsem sličen onemu proti gastonjskim stavkarjem in obstaja velika nevarnost, da se podjetnikom posreči izvesti njihov načrt.

Število delavcev se znižalo.

Boston. — Vladni biroj za delavsko statistiko poroča, da se je število delavcev v državi Massachusetts znižalo v desetih letih za 135,768. V tej dobi se je iz države preselilo več tekstilnih tovaren. Šle so na jug. Stroji so vrgli na cesto zopet druge delavce; to sta dva razloga za znižanje števila delavcev. V tej dobi se je povprečna plača za posameznega delavca zvišala od $1,047 leta 1919 na $1,221 leta 1928.

Lindbergh na Trinidadu.

Port of Spain, Trinidad, 23. sept. — Letalec Lindbergh je s svojo ženo in ostalo partijo dospel na ta otok na svoji letalski turi po Centralni in Južni Ameriki. Doslej je obiskal Kubo, Portoriko in Virginjske otoke. Prihodnja postaja je Guiana. Lindbergh dostavlja pošto kamor pride.

Zadruga kupila privatno mlekarno.

Enderlin, N. D. — The Farmers Cooperative Creamery Assn. je prišla v posest še ene mlekarne, ki jo je kupila od privatne stranke. Zadruga se lepo razvija, kar je prisililo privatno podjetje, da se je podalo zadrugarjem.

Rudarji izpravdali mezdo

Springfield, Ill. — Stopetdeset rudarjev, ki so tožili Egyptian Coal & Mining Co. za izplačilo zaostale mezde v vsoti $12,500, je zmagalo v pravdi. Razsodba zveznega sodnika Fr. W. Whama se glasi, da tirjatev delavcev ima prednost pred ostalimi upniki, to je pred delničarji in bondičarji, v slučaju bankrota premogovniške družbe. Ko je omenjena družba bankrotirala, so se rudarji bali, da bodo oprharjeni za neizplačano mezdo.

Jekleniški baron Schwab je tudi "n e d o l ž e n"

S predsednikom Bethlehemske korporacije Gracejem sta se lepo izmazala na zaslišanju; njun 'patriotizem je čist kot katarakt.

Washington. — Senatno preiskovanje tajnih spletkarij ladjegradniških družb v prid veliki mornarici je na sobotnem zaslišanju Charles Schwaba, predsednika direktorija Bethlehem Steel korporacije in Eugena Graceja, predsednika tega podjetja, pokazalo, da bo to preiskovanje navadna farsa. Razlog za to je najti v dejstvu, ker preiskavo vodijo zagovorniki velike mornarice.

Schwab je pred odborom rekel, da je bil Shearer v službi kompanije brez njegove vednosti. Enako je izjavil predsednik Grace. Oba sta pred odborom kazala povsem nedolžno lice in sta se zgražala nad njegovim početjem, ki je bilo skrajno "nepatriotično."

Prvi je dejal, da se korporacija ne vmešava v politiko in da ni imela najmanjšega smisla voditi obstrukcijo proti zmanjšanju vojne mornarice. Odbor, ki je velik oboževalec Schwaba in Graceja, je verjel obema magnatoma in jima ob zaključku izpraševanja segel v roke. S seboj sta imela imposanten štab advokatov, ki so skrbeli, da se magnata nista zagovorila in da so poročevalci dobili "pravilno" sliko za svoje časopise.

Schwab je rekel, da je Shearerja prvič srečal po ženevski konferenci. Shearerjev zagovornik, ki je bil s svojim klijentom navzoč na zaslišanju, je S c h w a b a vprašal, ako se nista s Shearerjem srečala leta 1926. To vprašanje je bilo ogenj v strehi, ker na noge je skočil ves "svetovalni" štab magnatov in nasprotoval "vmešavanju."

Senatni odbor je Shearerjevega advokata poučil, da se mora vesti bolj dostojno; ako ima kaka vprašanja, jih mora odboru pismeno v naprej predložiti. To je rešilo magnata iz neprijetne situacije in ni mu bilo treba priznati, da je govoril neresnico.

Izjava obeh magnatov, da se bethlehemska korporacija ne vmešava v politiko, je seveda le za otroke. Ravnotako tudi, da ni zainteresirana v program za reducijo oboroževanja. Zakaj je pa svojemu lobistu Shearerju plačala $144,000 za njegovo "opazovanje?"

FORD ODSLOVIL 10,000 DELAVCEV

Redukcije delavnih moči še ni konec; konec 'diplomatične' odslovitve zamenjal z direktno brco.

Detroit. — (F. P.) — Izredno fina je prosperiteta Fordovih delavcev. Danes dobiš ti poslovilno pismo, da te Ford zaenkrat več ne potrebuje, jutri ga dobi drugi. Besedi "ti" in "drugi" pomenijo množino, ker pri Fordu edninа sploh ne pride v poštev.

Lokalni časopisi pravijo, da je Ford odslovil že deset tisoč delavcev; delavci pa pravijo, da jih je že sletelo okrog 15,000. Zaupna vest iz notranjega Fordovega krožka se glasi, da bo do božiča to število narastlo na 30,000. Sliši se tudi, da ima Ford v delu nov model za prihodnje leto.

Palica pada najhujše po starejših delavcih. Neki delavec, s katerim je govoril poročevalec, je delal pri Fordu 18 let. Odpuščen je bil, ker se je pri delu razgovarjal s svojim tovarišem. Drugi je delal osem let. Bil je odslovljen z drugimi delavci vred, ker so čakali na naročila v departmentu za opremo (stock room). V department je priletel glavni superintendent kot bi se pripeljal Elija. Ko je videl čakajoče delavce, je takoj odpustil vse od prvega do zadnjega.

To je nov Fordov sistem odpuščanja: takojšnje "kvitanje." Pod starim sistemom so delavca, ki je padel v nemilost, navadno premestili v livarno, kjer je le malokateri "kaznjenec" obstal. Sedaj mu enostavno povedo, da je njegovega službovanja konec in naj gre v urad po zaslužek.

Ko je Ford pred par leti domalega zaprl vrata radi spremembe modela, je padlo breme podpiranja najrevnejšega Fordovih delavcev na mestno vlado. Radi tega je v njenem dobrodelnem skladu deficit v vsoti $300,000.

Na žalost ni v Detroitu nikakega gibanja za pomoč brezposelnih. Prepuščeni so samim sebi. Potreba po brezposelnostni podpori je vedno večja. Manjka pa političnega gibanja, ki bi prisilil državo in mesto, da bi bil storjen v tej smeri potreben korak.

Na Dunaju je deževalo — pa ni bilo vojne

Fašistični pohod na Dunaj se je razmočil v plohi.

Dunaj, 23. sept. — Včeraj se je imel izvršiti "pohod na Dunaj", fašistični puč za okupacijo socialističnega Dunaja, ki so ga napovedali voditelji Heimwehra, monarhistične in klerikalne oborožene organizacije v Avstriji. Že v soboto so se pojavili v dunajskih predmestjih heimwehrovski bojevniki s tirolskimi klobuki, okinčanimi s črno-belim perjem. Natakarjem v kavarnah je to bilo znamenje, da je civilna vojna blizu.

Nedelja pa je prišla in odšla — in po ulicah je ves dan tekla potokoma namesto krvi voda. Dež je ili kakor za stavo — in če so kje bile hrabre čete fašistov, so se skrivale na suhem pod streho. Na plan, pod kap se ni upal nihče.

Socialistični voditelji niso najmanj v strahu pred kakim "pohodom" na Dunaj, zanimajo pa se za vprašanje, kje Heimwehr dobi orožje in strelivo in kdo vse to financira.

Dr. Steidle, vodja heimwehrovcev, je izjavil, da v Avstriji ni več socialistične stranke niti socialistov, pač pa so v Avstriji "samo še boljševiki".

Poslancu stare garde se jasni

Davenport, Iowa. — H. N. McCaskrin, republikanski poslanec v illinoiski legislaturi, je zadnje dni tu govoril delavcem in med drugim je rekel: "Kadar vidite milijonarje in milijardarje ter njihove hlapčone, ki se zbirajo v politiki, cerkvi ali kjerkoli, pojdite na drugo stran. Ne pustite, da bi vas delavce čepili s političnimi ali verskimi vprašanji. Vsi delavci morajo biti skupaj in pripraviti se morajo za odločilni boj, ki prihaja tako gotovo kakor pride noč za dnevom."

Senat naperi preiskavo proti sodniku?

Senator LaFollete zahteva preiskavo izdanja sodnijske prepovedi proti krojaški uniji.

Washington. — (F. P.) — Sodnijska prepoved, ki jo je izdal zvezni sodnik v Philadelphiji na aplikacijo osem krojaških podjetnikov proti krojaški uniji Amalgamated Clothing Workers, je prišla pretekli teden tudi pred senatno zbornico. Zadevo je sprožil senator LaFollette in zahteval potom resolucije, da senat uvede preiskavo sodnikovega početja.

Dasi sodnijska prepoved ni dosegla svojega namena, ker jo je unija prezrla, vendar je injunkcija najbolj drastične vrste. Uniji prepoveduje absolutno vse aktivnosti v zvezi z njeno organizatorično kampanjo, ukjučivši potrošenje enega dolarja v svrho lagalne obrambe stavkarjev, izplačevanje stavkovne podpore in podobno.

Je povsem podobna sodnijski prepovedi, ki je bila izdana leta 1919 proti rudarski uniji, katero je izposloval pri veznemu sodniku Andersonu tedanji justični tajnik Palmer. Razlika v besedilu je jako majhna. Obe sta bili izdani na podlagi protitrustnega zakona.

Kar je pri sodnijski prepovedi proti krojaški uniji še posebno značilno, je to, da sloni na principu meddržavne trgovine. Stavka je povsem lokalna, ker je koncentrirana le v enem mestu in v eni državi. In predno je mogoče aplicirati ta princip za vsako uvaževanje, se mora akcija vršiti istočasno v več državah in predvsem v industriji, ki je meddržavnega karakterja kot so n. pr. železnice in gotove druge javne naprave.

Kljub temu, da je Amalgamated neodvisna unija in obsovražena pri Ameriški delavski federaciji, je senator LaFollette prejel mnogo brzojavk od raznih unij, ki podpirajo njegovo akcijo in zahtevajo, da senat uvede preiskavo o izdanju te sodnijske prepovedi, ki je višek sodnijskega tiranstva. Ako bodo zvezna sodišča na razpolago podjetnikom, kar se v zadnjem času vedno bolj pogosto dogaja, in bodo izdajale najstrožje sodnijske prepovedi proti unijam, tedaj je ameriška justica navadna farsa.

AVTO POSTAJA BREME

Chicago. — Alimonij ni edino breme, škrb in bojazen Adamovih sinov v obljubljeni deželi. To postaja za povprečnega delavca, ki podi svoj avto po lepih in grdih cestah, tudi njegov avtomobil, ako je verjeti poročilu American Motorists' Association. Ta organizacija pravi, da so se povprečni vzdrževalni stroški avtosta zvišali za 28 odstotkov v letu 1928 v primeri s prejšnjim letom. Ti stroški so lansko leto znašali $293, ki pa ne predstavljajo zmanjševalne vrednosti avtov. Zadnje je tudi nemogoče dognati, ker v marsikaterem slučaju se vrednost jako hitro zniža na ničlo, ako ne celo pod ničlo, namreč ako se zaletiš zadostno v kak dovolj trd objekt in podobno.

Liga narodov se klanja Ameriki

Vsa važna vprašanja na zborovanju v Ženevi odložena za eno leto, da se evropski narodi ne zamerijo Združenim državam!

Ženeva, 23. sept. — Deseto zasedanje Lige narodov bo ta teden zaključeno. Kaj je bilo doseženega na tem zborovanju? Zelo malo, nekatere reforme. Vsa važnejša vprašanja, načrti velikega mednarodnega pomena, ki imajo "zbližati narode in zagotoviti mir med njimi", so ostala nerešena. Vprašanja te vrste se navadno odlagajo od leta do leta — in letos so spet bila odložena na zasedanje prihodnjega leta najbrž zato, da bodo potem spet odložena. Kaj je vzrok?

Amerika ni v Ligi narodov, jasno pa je, da Amerika izvršuje psihološko kontrolo nad Ligo. Liga se ne upa sprejeti ničesar, si čimer se bi zamerila Ameriki. Vsi načrti, ki se ne ujemajo z ameriško zunanjo politiko in ki ne prijajo vladi v Washingtonu, se rešetajo z velikim strahom in akrbno odlagajo na polico v upanju — da se Amerika premisli in čim prej spremeni svoje stališče.

Predlogi, ki so bili letos odloženi iz bojazni, da bi ne izzvali slabih odmevov iz Združenih držav, so predvsem sledeči:

1. Mednarodno posojilo za one narode, katerim bi pretila agresivna vojna. Načrt je odložen, ker Amerika noče sodelovati pri garancijah za taka posojila.

2. Načrt, da se nameravana mednarodna banka spoji čim tesneje z Youngovo reparacijsko pogodbo, je odložen za eno leto v svrho, da ne zbudi kakih predsodkov Amerike proti omenjeni banki.

3. Projekt mednarodne letalske flote, ki "ima skrbeti za mir med narodi", je bil odložen za eno leto, ker se še ne ve kako bi Amerika sprejela ta korak.

4. Predlog Anglije za omejitev bojnega materiala in budgetarno omejitev izdatkov ter za kontrolno komisijo, ki bi nadzorovala sumljive dežele, je bil ovržen, ker se Amerika še ni izrekla glede tega koraka.

5. Zahteva Kitajske za revizijo pogodb je bila zavržena, ker se je Amerika izrekla, da Kitajska še ni zrela za to revizijo.

6. Načrt francoskega premijerja za ustanovitev ekonomske federacije evropskih držav je bil hladno sprejet, ker se nekatere evropske dežele boje, da bodo Združene države smatrale ta korak za nepriljateljsko potezo.

Vse te zadeve so bile odložene in morajo čakati najmanj eno leto — medtem pa bodo voditelji Lige narodov tenko poslušali kaj pravi Amerika o vsem tem in če bo sodba Amerike ugodna, so bodo ojunačili prihodnje leto, če pa ne bo, bodo spet odložili....

Šoferska naselbina v Gastoniji izginja

Hladno vreme prineslo odmor v konfliktu ekstremistov.

Gastonia, N. C. — V soboto in nedeljo je bil mir v tukajšnjih tekstilnih naselbinah. Teroristične čete tovarniških baronov niso nikogar ugrabile in preteple in organizatorji ter voditelji komunistične unije niso imeli nobenega shoda — vsaj kolikor je javnosti znano. Vzrok je slabo vreme: hladni vetrovi in dež.

Stavkarsko šotorišče v Lorayu je tudi začelo čutiti posledice slabega jesenskega vremena. Število prebivalcev v šotorih se je začelo krčiti. Zadnje tri dni se je skrčilo na dvanajst družin. Stavkarji in stavkarice odhajajo drugam in povprašujejo za delom.

Preiskava glede uboja delavke Elle May Wiggins se še vedno vleče kot moreka kača brez kakih definitivnih rezultatov.

Državni pravdnik John C. Carpenter, ki vodi preiskavo, je odgodil zaslišanje prič za več dni, češ, da je prejel "precej nove evidence, katero je treba prej dobro pretresti".

Sovjeti ubili enajst belogardistov

Rdeče čete v novih spopadih s Kitajci. Ruska armada ostane na kitajski meji, pravi Rikov. Kitajski general odstavljen.

Moskva, 23. sept. — Iz Čite je prišla oficielna vest, da je bilo včeraj enajst ruskih belogardistov ubitih in mnogo ranjenih v treh spopadih med sovjetskimi četami in Kitajci na mandžurski meji. Belogardisti so napadli s Kitajci vred v distriktu Volomosova. V tem boju je bil samo eden sovjetski vojak ranjen.

Drugi kitajski napad je bil izvršen v distriktu Papi-Buguturja in uspešno odbit. Tretji je bil v okolici Mičinskega. Tam je bil eden rdeči vojak ubit.

Aleksij I. Rikov, predsednik sveta ljudskih komisarjev (sovjetski kabinet), je v soboto zvečer v svojem govoru na pokrajinskem kongresu sovjetov v Moskvi rekel med drugim, da je Sovjetska unija pripravljena obdržati svojo armado na meji Mandžurije vso zimo, ne bo se pa ganila z armado, dokler postoji zadnja možnost mirnega poravnanja konflikta s Kitajsko. Rikov je dejal, da je "posebna in močna armada v Sibiriji z vsem preskrbljena za zimo, toda od kitajske vlade je odvisno, če pojde sovjetska armada v akcijo".

Nanking, 23. sept. — General Čang Fah-kvei, poveljnik četrte divizije kitajske armade v Ičangu, zapadni del province Hupeh, je bil danes odstavljen vsled nepokorščine. General je obtožen, da je v zvezi s [illegible] elementi v južnih provincah. Vest, da je Kitajska na pragu nove civilne vojne, se zanika v uradnih krogih.

Borah zahteva splošno preiskavo

Zakulisna propaganda ladjegradnih družb ga je razkačila.

Washington, D. C. — Senator Borah, predsednik senatnega odseka za zunanje zadeve, je v nedeljo zvečer zagrozil v nekem intervjuvu, da bo zahteval "novo in poglobljeno preiskavo glede vseh lobijskih aktivnosti mogočnih industrijskih interesov, ki neprenehoma vplivajo na kongresno zakonodajstvo."

Borah je dejal, da ga so dosedanja odkritja v preiskavi afeso po svojih agentih v Ženevi re treh ladjegradnih družb — ki dosegle, da je bila zadnja mornarična konferenca za redukcijo bojnih brodovij razbita — zelo pretresla in obenem podučila, da ladjegradne družbe niso edine, ki vplivajo na kongres.

Gangeži širijo strah.

Gloucester, Mass. — Profesionalni gangeži, ki jih je Ipswick Hosiery kompanija importirala iz Kenoshe in Indianapolisa, da zdrobijo stavko pleteninarskih delavcev, širijo pravcati strah v tem mestu. Oboroženi so s štileti in samokresi, s katerimi terorizirajo stavkarje. Neki lopov je bil že prijet in obsojen na šest mesecev ječe. Družba je za njega izposlovala apel na višje sodišče. Voditelj stavke Virgil O'Brien je bil pred kratkim napaden od pobojnikov in dobro premikasten.

Spopad med monaghisti in komunisti v Nemčiji.

Berlin, 23. sept. — Včeraj so spet pokali streli po berlinskih ulicah in okrog sto oseb, največ komunistov je bilo aretiranih. Nacionalisti so imeli ulične demonstracije za plebiscit proti Youngovi reparacijski pogodbi in pri tem so trčili s komunisti. Ranjen ni bil nihče.

PROSVETA
THE ENLIGHTENMENT

GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Organ of and published by the Slovene National Benefit Society

Naročnina: za Združene države (izven Chicaga) in Kanado $6.00 na leto, $3.00 za pol leta, $1.50 za četrt leta; za Chicago in Cicero $7.50 za celo leto, $3.75 za pol leta; za inozemstvo $9.00.

Subscription rates: for the United States (except Chicago) and Canada $6.00 per year, Chicago and Cicero $7.50 per year, foreign countries $9.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru.—Rokopisi se ne vračajo.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts will not be returned.

Naslov za vse, kar ima stik s listom:
PROSVETA
2657-59 South Lawndale Ave., Chicago, Illinois.

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

138

Datum v oklepaju, na primer (Avg. 31-1928), poleg vašega imena na naslovu pomeni, da vam je o tem dnevnu potekla naročnina. Ponovite jo pravočasno, da se vam list ne ustavi.

Industrijski režim

Med številnimi znamenji pojavljajoče se industrijske forme vladavine v Združenih državah je nekaj tako očitnih, da jih ne more niti povprečen človek prezreti.

Mogočna Western Electric Co., ki uposluje približno 40,000 mož, žena in deklet v svoji ogromni tovarni v čikaškem predmestju Ciceru, je zadnji teden odprla večerno šolo za svoje delavce. Vpisalo se je 3000 učencev in učenk, enkrat več kot v prejšnjem letu. Poleg tega je odprla šolo za one delavce, ki delajo ponoči in ne morejo pohajati večerne šole; ti lahko pohajajo šolo par ur zjutraj.

V šoli, ki je brezplačna, se podučuje angleščina, računstvo in knjigovodstvo ter razne druge praktične reči. Delavcem, ki gledajo za svoje materialne koristi, se taka šola izplača; prav tako se izplača družbi, ker si vežba delavce za svoje potrebe. Ti delavci so potem poslušni in pridni, ker čutijo nekako moralno obveznost napram očetovski družbi.

To pa ni edina družba, ki sama šola svoje strokovnjake. Ford ima tudi šolo v Detroitu za inženirje, ki jih plačuje med poukom. Neštete druge družbe imajo svoje šole, knjižnice in parke za sportne igre, ki so delavcem na razpolago. Ista Western Electric ima tudi svoje restavracije in prostore za avtomobile svojih delavcev. Izdaja tudi tednik, ki se brezplačno deli delavcem.

Skratka: v vseh dobro organiziranih industrijah Amerike se bolj in bolj zaokrožuje neodvisno kulturno in socialno življenje — neodvisno, kolikor more biti, od javnih institucij te vrste.

To so jasni pognanki nove industrijske družbe. V teh pognankih vidimo embrije ali zarodke bodoče industrijske vlade. Sedanji začetni pognanki izhajajo iz industrijske avtokracije, kajti delavci nimajo besede pri vsem tem. Vso besedo imajo direktorji družbe, ki je privaten lastnik industrije.

Zamislimo si organizacijo kot je Western Electric, ki oskrbljuje delavce z vsemi njihovimi potrebščinami. Poleg šole je tudi gledališče, je muzej, je dnevni časopis, je radio vseh oddelkih, je bolnišnica, so komfortna stanovanja, sploh je vse, kar je treba — in vse to posedujejo in upravljajo delavci svoje industrije. Delavci volijo soje delovodje in upravitelje vseh departmentov ter svet direktorjev, ki so njihova "krajevna" vlada. Raztegnimo ta sistem na vso "deželo", na vse ostale industrije, na federacijo industrij s centralnim kongresom in vrhovnim direktorijem, pa imamo približno sliko bodoče industrijske republike — industrijske demokracije.

Politična forma je tu popolnoma izključena. Poleg upraviteljev in direktorjev in poleg delegatskih zborov, poleg strokovnjakov ni več treba kakega župana in governerja, ni treba kakih zakonodajnih zbornic. Nov sistem je zelo enostaven, prožen in praktičen — in resnično demokratičen.

Ameriška tvrdka iz Clevelanda je dobila v Moskvi koncesijo, da zgradi v Rusiji popolnoma novo tovarniško mesto, ki bo štelo 25,000 prebivalcev in v katerem bodo producirali vse pritikline najmodernejših avtov, avtotrukov in traktorjev.

Druga ameriška tvrdka bo vodila ogromen projekt irigacije za bombažne nasade na jugu Rusije. Projekt bo stal ruske delavce in kmete pol milijarde zlatih rubljev.

Tretja ameriška tvrdka postavi v Rusiji tovarno za izdelovanje ameriških žepnih ur, ki se bodo prodajale po dolarju in tovarno za ure budilke ameriškega modela.

Četrta ameriška tvrdka prenovi sovjetske premogovnike in jeklarne. Peta nadzoruje kolosalen projekt elektrifikacije. Šesta, sedma, osma, deveta, deseta — — — zadostuje.

Amerika je priznala Rusijo! Nekaj desetletij bo Rusija ameriška gospodarska kolonija, čez petdeset let bo pa Amerika morda ruska kolonija!

Koliko društev S. N. P. J. že ima svojo knjižnico?

Glasovi iz naselbin

Suhaške aktivnosti.

Farrell, Pa. — Naše mesto leži blizu meje države Ohio, spadajoče v Mercer okraj. Ta okraj je v zadnjih dveh letih zadela roka naših zvestih suhačev, ki imajo nalogo, da odpravijo vse pijance in butlegarje. To se jim je že skoro posrečilo, ker itak ne pijemo nič več. Začeli smo hraniti in nositi denar na banke. Ko smo prihranjeni denar naložili so pa suhači banko zaprli, denar pa srečno odvlekli v zlato Kalifornijo. Sedaj smo zgubili denar, kar je še slabše; dokler smo lahko pili, smo bili vsaj veseli.

Ker že pišem o naših suhačih, naj omenim, da se nahaja par milj od tukaj malo mestece pod imenom Mala Kanada. To ime so ji dali tisti, ki so lahko ušli preko meje. Ta Mala Kanada ima vsakovrstne žgane pijače, od najboljših likerjev pa do najslabše brozge. Zato ni čuda, da je vse naš denar šel preko meje naše države. Začeli smo protestirati proti zapiranju našega biznisa, ker so ljudje še bolj popivali kot kdaj prej. Suhači so kmalu iztaknili, od kod prihaja toliko žganja v naše mesto. Pozvali so oblasti Trumbell okraja, da naj pošiljejo šerife, češ, da je vsa tukajšnja okolica vedno pijana ter da se butlegarji nahajajo v Ohiu. Seveda, v Warrenu ga pa tudi radi pijejo, zato se niso nič zmenili za naše suhače, ko so jih klicali, naj pridejo pogledat. Gospodje iz Trumbell okraja so nekoč prišli prav do deželnega plota. Ko so bili postreženi z vsemi dobrotami, so se pa kar lepo zmazali domov, ne da bi bili kakšnega odvedli v zapor. Razume se, da je to naše suhače jako jezilo. Sklenili so, da pošiljejo apel za pomoč proti obmejnim butlegarjem na distriktne suhače v Cleveland. Nekaj dni za tem so ti res prišli k nam z velikimi truki. Močan oddelek suhačev je začel razbijati vrata v Mali Kanadi in rezultat je bil, da jih je bilo nekaj aretiranih ter poslanih v Cleveland. Aretirani so bili samo delavci, zakaj gospodje so jo popihali ob pravem času na varno. Kakšna bo obsodba, se še ne ve. Aretacije pa niso napravile velike bojazni, ker so se takoj drugi dan začele odpirati nove beznice in rasti kot gobe po dežju. Taka je prohibicija ob plotu med Ohio in Pennsylvanijo! Suhači še niso bili zadovoljni s tem pogonom, pa so nastavili druge limanice. Kadar naši suhači postanejo slabe volje, tedaj skličejo skupaj vso mašino, ki je 100%. Ustavijo se na ulici, ki drži iz Ohia v Pennsylvanijo. Tukaj prično kazati svoje sile, vsi avtomobili se morajo ustaviti, suhači pa preiskujejo, ako ima kateri kaj prepovedane robe. Ako kaj dobijo, gorje ti. Ako se jim zdi voznik pijan, ga lepo poduhajo; to store tudi z vsemi, ki so v avtu.

Naše rojake, ki potujejo z avtom, opozarjam, da naj bodo previdni, ko dospejo v Pennsylvanijo iz ohijske strani v okraj Mercer. Ne nosite s seboj nikakih pijač, ker se vam lahko zgodi, da vas zaprejo v ječo, iz katere vas ne reši ne Bog ne hudič. Najbolj nevarne so nedelje in sobote, zato pozor, rojaki. Biznis v Mali Kanadi je tak, da domači suhači pijejo zastonj, naši pa morajo plačati, ako gredo čez mejo. To je rodilo nevoščljivost med suhaškimi voditelji ob meji.

Delavski položaj tukajšnje okolice je še vedno klavern. Ker imamo mnogo časa, smo začeli čistiti naše puške in kmalu bomo šli na lov. Druga leta ob tem času smo lepo prešali ter imeli polno dela v kleti. Vse to veselje je milo, zato bomo šli na zajce. Slovenski lovci imajo strašno jezo na te uboge dolgouhce.

Slovenski delavski dom je razposlal vsem članom, ki imajo podpisane zadolžnice Slovenskega delavskega doma in jih še niso plačali, obvestilo, da je zadnji rok plačila 31. dec. t. l. Ne pozabite na ta opomin! Kdor ne plača do omenjenega dneva, njegova vsota zapade. Ako bi pozneje hotel pristopiti k organizaciji, mora začeti znova. Tak je bil sklep seje meseca decembra 1928, in to je treba upoštevati. Vsi tisti, ki še nimate plačanih zadolžnic, storite svojo dolžnost in se zglasite pri naših zastopnikih. — **Frank Kramar.**

O tem in onem.

Detroit, Mich. — Že precej časa je preteklo, odkar se nisem oglasila v Prosveti. Morda je že kdo mislil, da sem že tam, kjer ni muh. Temu ni tako, pač pa je vzrok ta, ker sem taka kot večina ljudi, namreč da rajše čitam kot pa pišem.

Odkar nisem nobenega dopisa poslala, se je tudi v uredništvu Prosvete precej spremenilo. Ko sem pisala zadnji dopis, je bil še pokojni Jože Zavertnik urednik; danes ga že krije črna zemlja. Ko smo čitali v listu, da je umrl, sem slišala marsikoga reči: škoda ga je. Res je škoda človeka, ki je koristen član človeške družbe, pa mora iti prezgodaj s tega sveta. Pokojni Jože še ni bil tako zelo star, da bi bil moral iti radi starosti. Lahko bi bil živel še precej let. Taka je usoda, proti kateri vsa današnja znanost nič ne pomaga. Usoda ne vpraša kdo je in kaj je in ali bo kdo človeka pogrešal ali ne. Dosti je človeških trotov, katerih bi ne bilo prav nič škoda, če bi šli, a živijo dalje, medtem ko mora delaven človek oditi. Jože Zavertnik ne bo pozabljen. Pokojnikovi družini izrekam moje sožalje.

Letos imamo v Michiganu kaj čudno vreme. Skoro do sredi poletja je deževalo, potem pa zopet ni bilo dežja prej, dokler se ni vse posušilo. Sedaj v septembru je pa zopet mraz, da smo morali že zakuriti peči. To bo še draginja, čeprav je že sedaj vse drago. Ne vem kako bo delavec preživljal veliko družino, ker je čimdalje manj dela in zraven še pičel zaslužek. Dobro bi bilo, ako bi bil človek ustvarjen kot so nekatere živali, da bi zimo kar prespal.

Tukaj imamo društvo SND, ki dela na to, da dobimo v ti naselbini enkrat svojo dvorano na vzhodni strani mesta, tako kot jo imajo že na zapadni strani. V ta namen se je tu organiziralo lansko leto žensko društvo, Ženski odsek Slovenskega narodnega doma, da pomaga zbirati prispevke v ta namen. Društvo napreduje, kar priča blagajna. Ženskega denarja je v stavbinskem skladu sedaj $1,398.63 in na čekovnem računu $100 za upravne stroške.

Dne 25. avg. smo imele piknik, kateri je prinesel čistega dobička $465.37; od te vsote smo dale $400 v stavbinski fond.

Dne 3. nov. priredimo veselico s programom na Kirby ave. Prosim druga društva in klube, da bi ne prirejali veselic na omenjeni dan. Program bo izbran, zato upam, da boste zadovoljni z njim. Sicer bom pa še bolj podrobno poročala pozneje.

H koncu se hočem še lepo zahvaliti občinstvu, ker se tako zanima in nas vselej poseti v tako velikem številu na naših prireditvah. Upam, da nas boste tudi v bodoče.—**Katie Krainz**, tajnica.

Razvitje zastave.

Cleveland, O. — V nedeljo, 29. sept. bo društvo Loyalites št. 590 obhajalo triletnico svojega obstanka in obenem bo imelo razvitje zastave. Program se bo pričel ob eni uri popoldne pred Slovenskim domom na Holmes ave. v Collinwoodu. Vsa društva, ki so obljubila, da se bodo udeležila korporativno, prosimo, da se snidete pred domom ob tej uri.

Program parade, kot določeno do sedaj: Slovenski dom, zastava; Slovenski dom, godba; društvo Doslužencev v uniformi; društvo Mir št. 42 SNPJ; društvo Loyalites št. 590 SNPJ; društvo Naprej št. 5 SNPJ; društvo Comrades št. 566 SNPJ; društvo V boj št. 53 SNPJ; društvo Strugglers št. 614 SNPJ; društvo Akron št. 170 SNPJ, društvo Zippers št. 647 SNPJ; društvo Vipavski raj št. 312 SNPJ; društvo Kras št. 8 SDZ; društvo Collinwoodske Slovenke št. 22 SDZ; društvo Bleško jezero št. 27 SDZ; društvo Velebit št. 544 SNPJ; druga društva, ki se kasneje zglasijo; avtomobili; dekleta z ročami; tovaršice; boter in botra z novo zastavo.

Po paradi se vsi snidemo v Slovenskem domu, kjer se bo vršil program.

Zvečer se vrši v gornji dvorani veliki banket in v spodnji ples. Kdor bo imel vstopnico za banket, bo imel vstop v obe dvorani; kdor se bo hotel udeležiti plesa, bo lahko dobil vstopnico samo za ples.

Ob tej priliki se zahvalimo vsem osebam in društvom, ki so nam pomagali pri pripravi za slavnost in ki nam še naprej pomagajo. To posebno velja za društvo "Mir."

Vse člane, članice in prijatelje vabimo na našo slavnost v nedeljo. Upamo, da se je boste udeležili.—**A. J. Germek.**

Šola je zopet odprla svoje duri

Ena tretjina ameriškega prebivalstva se v tekočem mesecu vpiše v šole raznih vrst, ko se odpre šolsko leto ljudskih, večernih, obrtnih, srednjih, visokih šolah in vseučiliščih.

Tekom burne in težke dobe kolonijalnih dni smatrala se je ljudska prosveta temeljnim načelom v razvoju nove dežele "Prišli smo v ta novi svet z namenom, da naobrazimo svoje otroke," izjavili so Pilgrimci v svoji resoluciji, predno so se izkrcali iz ladije Mayflower. Zgodovina New-Englanda je živa priča o uspehu tega naziranja. Liberalni duh Nizozemcev v New Yorku in Pennsylvaniji napram prosveti je doprinesel k razvoju teh kolonij. Samo na Jugu, kjer so bogati veleposestniki nadaljevali staro-evropske ideje o prosveti kot privilegiju za malo izbranih, je ljudska izobrazba zaostala za dolgo dobo.

Vse do polovice devetnajstega stoletja ni bilo enoličnosti v šolskih metodah ni v upravljanju šolstva, marveč se je šolovanje otrok v vsaki pokrajini ravnalo po običajih in tradicijah prvih naseljencev v dotičnem kraju. Še dandanes imamo razne oblike ljudske naobrazbe v Združenih državah, ali v splošnem razvil se je neki vsenarodni šolski sistem, ki predstavlja simetrično enoto. Prehod iz ljudske ali osnovne šole (public ali elementary school) v srednjo šolo (secondary ali high school), iz srednje šole v "college" (visoko šolo za višjo splošno naobrazbo) in iz "college" v strokovno visoko šolo (professional school) je povsem priroden in predstavlja enotno nepretrgano napredovanje. Dijak more izstopiti iz šole po dovršenju ljudske šole ali po dovršenju srednje šole ali sredi srednje ali visoke šole in po presledku par let se lahko povrne in nadaljuje tam, kjer je prekinil, ne da bi kaj trpel vsled tega prekinjenja.

V šolskem letu 1925-26, za katero ima zadnje podatke, je bilo v Združenih državah čez 30 miljonov učencev in učenk šolske starosti (od starosti 5 do vštevši 17 let). Od teh približno 21 miljonov je bilo vpisanih v javnih ljudskih šolah, 2,143,000 v privatnih in župniških ljudskih šolah, 3,758,000 v javnih in 296,000 v privatnih srednjih šolah in 267,000 v pripravljalnih, trgovskih in poslovnih šolah, kar predstavlja skupno število čez 20 miljonov šolskih otrok, ali čez 90% vseh otrok.

Dijaki v ameriških vseučiliščih in "colleges" so v letu 1925-1926 znašali čez 821,000. Bilo je tudi približno 78,000 dijakov oziroma dijakinj v šolah za bolničarke, 284,000 v učiteljiščih, približno milijon dijakov v večernih šolah vseh vrst, približno 200,000 v obrtnih šolah za pregrešne in subnormalne otroke itd. Skupno število učiteljev v vseh šolah sploh je znašal okoli milijon. Vzdrževanje in obratovanje vseh šol je stalo, kakor se ceni, 2745 milijonov dolarjev. Skupna vrednost šolske lastnine se je cenila na 8125 miljonov dolarjev. Povprečni strošek za javne ljudske in srednje šole, ki so brezplačne povsod v Združenih državah, je znašal za vsakega prebivalca Združenih držav $17.50 v l. 1926 in povprečni strošek za vsakega rednega dijaka $102,05.

Novi cilj v šolski izobrazbi. Novo gibanje, da se otroci predšolske dobe znanstveno proučavajo in da se starši podučijo o ravnanju z otroki, je doživelo velikanski razvoj. To zanimanje se izraža v večjem številu tečajev za proučanje otrok, v večjem številu staršev, vpisanih kot izvanrednih slušateljev na univerzah, v veliki zahtevi po knjigah in člankih o oskrbi otrok in v velikem številu predavanj o modernem roditeljstvu, katerih se udeležujejo starši in učitelji. Mnogo središč za proučavanje otrok, podpiranih iz javnih in privatnih sredstev, je bilo ustanovljenih v večjih mestih in na mnogih univerzah.

Število takozvanih "delaj-uči se-igraj šol" je narastlo od 50 v l. 1922 na čez 800 v 1928. Ta vrsta šole zahteva toliko boljši učni red, vštevši rokodelstvo, in boljšo vporabo šolskega poslopja, zlasti šolskega avditorija.

Porast srednješolske izobrazbe nadaljuje brez prestanka. Število dijakov in dijakinj, vpisanih v srednjih šolah, se je več kot podvojilo od l. 1920. V mestih čez 10,000 prebivalcev se vsako preseljuje 75,000 do 100,000 učencev iz ljudske šole v nižjo srednjo šolo (junior high school). Razun tega imamo dandanes več kot sto "junior colleges", spojenih z lokalnim šolskim sistemom. Junior high school dodala je enoleten tečaj k ljudski šoli. Enako "junior college" dodaje eno ali dve leti k srednji šoli. Na tak način so učenci deležni bolj temeljite izobrazbe, ako ne nameravajo več študirati, oziroma so popolnoma osposobljeni, ako hočejo vstopiti v redno vseučilišče.

Lokalne šole in federalna vlada. — Federalna ustava od l. 1789 si ne prisvaja nikakih pravic nad ljudsko šolstvo in je to vprašanje popolnoma prepustila poedinim državam. Vedno je v Ameriki prevladovalo načelo, da prava odgovornost za šolstvo pada na lokalne občine in da one morajo tudi nositi stroške za to. Ali federalna vlada podpira šolsko izobrazbo z velikansko gogatim skladom. V prosvetne svrhe je federalna vlada poedinim državam prepustila več kot 79 miljonov akrov javne zemlje. Poleg tega ogromnega daru federalna vlada obilno obdarja poljedelske šole in vzorne poljedelsko postaje. L. 1867 je kongres ustanovil federalni Bureau of Education v svrho, da nabira take podatke, ki naj pokažejo stanje in napredek prosvetnega dela v poedinih državah in teritorijih — in v splošnem pospešuje prosveto po vsej deželi.

Ta federalni prosvetni urad nima nikake direktne kontrole nad šolstvom in prosveto v posameznih državah, ali izvršuje velikanski vpliv potom svojih statističnih podatkov, potom svojih preiskavanj na prosvetnem polju in potem velikega zaupanja, ki ga občinstvo ima v priporočila prosvetnega urada.

V zadnjih desetih letih se izraža stremljenje, da bi se ta urad organiziral kot posebni department (ministerstvo) federalne vlade. FLIS.

Vesti iz Kanade

Ameriški turisti dobrodošli.

Windsor, Ont. — Ameriški turisti so dobrodošli tudi v Kanadi. Lansko leto so pustili v deželi 250 milijonov dolarjev. V tekočem letu se pa ceni, da bodo pustili v deželi piva in žganja ter drugih zanimivosti in dobrot nič manj kot pol milijarde dolarjev.

$997 je povprečna letna plača v Kanadi.

Ottawa, Ont. — Leta 1927 je bil povprečni zaslužek tovarniških delavcev v Kanadi $997. Poročilo je izdelal vladni statistični biroj. Leta 1926 je bila povprečna plača za šest dolarjev večja.

Poročilo pravi, da se je število tovaren, delavcev in industrij zvišalo nad prejšnjim letom kakor tudi vloženi kapital. Le plače so se znižale — tudi prosperiteta, ali ne?

Sledeče so povprečne letne plače po provincah, med katerimi je velika razlika: $253.65 v provinci Prince Edward Islands; $675.07 v Novi Scotiji; $694.14 v New Brunswicku; $915.84 v Quebecu; $1,070.58 v Ontariju; $1,135.45 v Manitobi; $1,141.74 v Saskatchewanu; $1,064.52 v Alberti in $1,077.27 v British Columbiji.

Vladni uslužbenci zahtevajo več pravic.

Toronto. — Odprava vseh civilnih in političnih restrikcij, vladno zavarovanje za vse moči ter druge stvari, so glavne zahteve kanadskih vladnih uslužbencev. Za realiziranje teh zahtev bo delala unija Amalgamated Civil Servants of Canada, ki je zborovala v tem mestu.

Ali kajenje škoduje zdravju?

Zdravnik Johnson, ki je vodil obširni študij, pravi, da ne. Škodijo le moralični predsodki.

Pred nekaj dnevi so časopisi naznanili, da pričnejo gotove ženske organizacije z obširno kampanjo za odpravo kajenja. Stare device, seksualno lačne ženske, ki morajo svoji perverznosti zadostiti z 'reformiranjem' razuzdanih človeških apetitov, nameravajo organizirati gibanje za postavno prepovedanje kajenja. Vpeljati hočejo drugo prohibicijo in narediti iz pregrešne Amerike deželo še večjih puritancev in hipokritov.

Pod naslovom "Tobacco Smoking" v "Journalu" American Medical Association ima dr. Wingate H. Johnson iz Winston-Salema, N. C. zanimiv članek. Za vprašanje, ali kajenje škoduje zdravju, se zanima že dalj časa. Radi tega je vodil posebno proučavanje svojih klijentov. Pravi, da nima kajenje nikakega efekta na krvni pritisk, vsaj ne trajnega.

"V prizadevanju, da doženem klinično, kolikor je to možno, resnični efekt kajenja na človeško telo — posebno na krvni pritisk — sem pričel z rekordiranjem krvnega pritiska, zase, s starostjo, visočino in težo vseh belokožih moških neksdilcev, ki sem prišel z njimi v dotiko in rezultat primerjal z enakimi skupinami kadilcev.

"Iz te tabele je nemogoče uteči zaključku, da je efekt kajenja na krvni pritisk praktično ničeven, razen mogoče pri skupini nad 60. let starosti.

"Drugi rezultat mojega opazovanja je, da popolnoma zavrača splošno mnenje, da kajenje zmanjšuje težo in da so kadilci kot grupa hejši kot pa nekadilci. Moja tabela pokazuje, da je povprečna teža vseh skupin kadilcev, razen dveh, nekoliko večja kot pa pri nekadilcih. Povprečna teža vseh kadilcev je 164.4 in nekadilcih le 161.06."

Dr. Johnson pravi, da je kajenje zelo koristno z ozirom na bolezen angine, ker nudi nekoliko protekcije proti nji. Glede domneve, da kajenje napravi človeka splošno impotentnega, pravi zdravnik Johnson, da je to mnenje bunk. Ako bi bilo to resnica, "bi bilo več moških spolno nesposobnih in večina ženskih ve generacije bi bila sterilnih."

Ivan Jontez:

AFORIZMI

Razočaranje vzbudi kaj neprijetne obč... ke, nemalokrat pa tudi žgoče duševne muke. notranjosti človeka, ki ga doleti, čim večje bilo pričakovanje, toliko hujše so boli, ki povzroči neizpolnitev pričakovanj. To ve v... kdo, kajti ni ga med nami, ki bi ne bil že okusil grenkobo razočaranj v večji ali manjši m... zakaj v naravi nam je, da vedno upamo, prestano pričakujemo nečesa in prejalislej ... mora doleteti neizogibno razočaranje. Ubra... bi se ga lahko le oni, ki bi ne gojili nikakih n... ničesar ne pričakoval, ampak tak človek se ni rodil.

* * *

Včasih je teža razočaranja tako huda, postane usodna za onega, ki ga zadene, posebe... še, če ni bil pripravljen na isto. Zato je bolj... da si vedno pripravljen nanj, ker potem ti mnogo lažje prenesti njegovo pezo in gre... napoj bo izgubil polovico svoje grenkobe.

* * *

Človek je rojen optimist, vse se mu mogoče, dosegljivo in izpolnjivo, življenje ga predela v pesimista, ki se mu vse prej... zdi nemogoče, ki dostikrat ne veruje niti v ... gočnost tistega, kar je mogoče in dosegljivo.

* * *

Svoboda, enakost in bratstvo, te besede mnogograt izgovorjene a redkokrat iskre... mišljene.

Tisti, ki se jih najrajše poslužujejo, so vadno največji nasprotniki in cokla pri... resnično svobodi, enakostvu in bratstvu.

* * *

V skoro vseh šolah uče majhne malčke cerkvah in drugod pa velike malčke, da je pati, parkljati in rogati "hudič" duševni ... vseh zločinov in prestopkov, in večina teh ... čkov verjame, da je res tako. Tudi jaz ver... mem — z razliko, da ga vidim tam, kjer v ... nici obstoji: na tem svetu in ne v globi... pravijičnega "onega sveta" in da ga imenuj... z njegovim pravim imenom, ki je: Kapit... zem.

STOLETNICA VŽIGALIC

Sto let je poteklo, odkar je mladi Fran... Charle-Marc Sauria premišljeval, kako bi dalo zanetiti ogenj s potezo malega koščka l... Takrat je bila znana samo Gay-Lucassova nova škatljica, silno nepraktično vžigalo, ki pa vendar značilo napredek napram kresilu.

Sauria je namazal steno s fosforjem in po... drgnil po nji s tenkim koščkom lesa, nam... nim v žveplu. Žveplo se je vnelo, les je za... rel. Princip vžigalice je bil iznajden.

Ali mladi, komaj petnajstletni revni di... Sauria se je trudil zaman, da bi dobil koga, bi se lotil izdelovanja vžigalic. Njegov pro... sor fizike je hvalil iznajdbo, o kateri so kn... izvedeli Nemci in jo začeli uporabljati. Vžig... če so se naglo širile in ko je Sauria študira... Parizu medicino, je Nemčija že uvažala vžig... ce v Francijo.

Sauria ni imel od svoje iznajdbe nič. U... je kot reven zdravnik.

Vesti iz Jugoslavije

ZA KAJ SO JUSTIFICIRANCI DOBRI.

(Izvirno.)

Novi Sad, 8. sept. 1929.

Včeraj zjutraj so v petrovaradinski trdnjavi justificirali Hasana Muftarja Josupovića, ki je aprila 1925 na straži ustrelil tri oficirje. Justifikacija je bila javna — da vidijo ljudje, kako strogo se kaznuje vojaški prestopek zoper disciplino in da vidijo zgled — in ji je prisostvovali okoli — 5000 ljudi. Kakor vedno, je bilo tudi topot večina gledalcev — gledalk, žensk. Bogve od česa je to, a pri vsaki javni justifikaciji prisostvuje temu nelepemu dejanju največ žensk. Smatrajo to morda za kako ceremonijo, ki jo radi gledajo, ne glede na to, da dotičnemu vzamejo življenje za kazen? Ko so odhajali možje v vojake, na fronto za časa vojne, so enako krasile ženske svoje može z rožami, šopki, marsikatera je celo zaželela: Da bi bil hraber. — To je bilo še razumljivo, saj niso vedele, da jih pošiljajo z rožami v smrt. A tu, ko se očitno človeka ubija, ubija za kazen, ki so mu jo izrekli ljudje, navadni ljudje z oficirskim ali doktorskim naslovom — tu je to precej nerazumljivo.

Obsojenec je do zadnjega zatrjeval, da je nedolžen. Ko je bil 18. aprila 1925 stal na straži, sta šla mimo dva oficirja s svojima ženama. Stražar je stopil za njima, nameril in sprožil. Oba sta se zrušila mrtva. Koj nato je prišel mimo tudi neki ruski oficir. Tudi tega je ustrelil. Potlej je stražar pobegnil in so ga šele po 10 dneh ujeli in vtaknili v zapor. Zdaj je bil obsojen na smrt in včeraj so izvršili obsodbo. Tajil je svoje dejanje do zadnjega. Dejal je, da je bil pijan in da se ničesar ne zaveda. Tako je prav za prav brez vzroka ubil troje ljudi. A to je neverjetno. Brez vzroka ne gre človek in točno ustreli troje oficirjev. Že razmerje med vojaki in nekaterimi oficirji je tako, da ne more človek verjeti poročilom, da je kdo izmed vojakov ubil oficirja kar na lepem.

Obsojenca so privedli na prostor, kjer so ga kasneje ustrelili, sodni oficir je silil še vanj, naj vendar prizna, česar pa obsojenec ni maral in brškone ni mogel izreči. Potlej je pristopil oficir, strgal z ram obsojenčevih vojaške epolete ter dejal:

"Nisi vreden, da jih nosiš."

Ob pol sedmih zjutraj so oddali vojaki čete, v kateri je obsojenec služil, salvo. Zdravnik je konstatiral, da obsojenec še živi, kljub vsem strelom, ki so ga zadeli. Oddali so še eno salvo Mrtev . . .

Pred justifikacijo še je Muftar dovolil zdravnikom, da smejo po ustrelitvi izvršiti na njem operacijo spolnih žlez. Zdravniki so mu res koj po justifikaciji izrezali žleze ter jih takoj prenesli na nekega starega Vojvodinca in na nekega starega ruskega polkovnika, ki imata oba že po 67 let. S tem hočejo zdravniki preizkusiti, ali imajo res spolne žleze sposobnost, vrniti starcem moči in mladostnih sil. Za to so rabili spolne žleze mrtvega človeka in to justificiranega.

Toliko vreden je obsojenec, ki je ubil dva oficirja in enega ruskega podpolkovnika, da so njegove žleze zaupali ruskemu polkovniku, ki naj mu te žleze vrnejo moči, opešane radi starosti. A da bi nosil vojaške epolete, vojaške "častne znake", toliko vreden ni bil. Vreden je bil kopice svinčenih krogelj v glavo in srce. In vreden, da je svoje mlade žleze daroval drugim, potem ko je svoje življenje daroval vojaški disciplini.

Požar v Brežicah. V četrtek 5. t. m. popoldne med 3. in 5. je začelo goreti gospodarsko poslopje Jakoba Glogovška, posestnika, in krojača iz Zg. Obreža, občina Artice. Pogorel je hlev, svinjak in šupa za krmo. Vsled silne vročine in pomanjkanja vode ni bilo mogoče veliko gasiti. Ko je gospodar zapazil ogenj, je bilo že vse v plamenih. Hitel je reševat živino iz hlevov ter se pri tem tako opekel, da so ga morali takoj prepeljati v bolnico v Brežice. Škoda je občutna, posebno sedaj na jesen, ko mu je zgorela vsa krma za živino in do 2000 kg krompirja. Z zavarovalnino je škoda le deloma krita. Požar je zanetil baje neki 5 letni otrok.

Prevoz obeh triglavskih žrtev.

Ljubljana, 9. sept. 1929.

Delo reševalne ekspedicije, ki je odšla v triglavsko steno reševat obe trupli Bradiča in Brandta o katerih nesreči smo že poročali — je bilo sila naporno. Člani reševalne ekspedicije so koj po doznavi o nesreči odšli po Tominškovi poti na severno steno ter so se po vrveh spustili kakih 200 korakov navzdol. Tako so ponesrečenca dosegli ob 10. zvečer v petek. Od spodaj pa je prišla druga ekspedicija v istem času do obeh ponesrečencev. Brandt je ležal zagozden v kaminu, Bračič pa kakih 10 m pod njim na polici.

Po naziranju ekspedicije je nastala nesreča na ta način, da se je Bračiču, ki je plezal kot drugi, odtrgala zelo velika skala, ki je potegnila tudi Brandta s sabo. Pri padcu kakih 5 metrov je zadel Brandt z glavo ob skalo ter si prebil lobanjo tako močno, da je gotovo takoj podlegel. Bračiču pa je skala najbrže pritisnila glavo ob steno in jo strla. Brandt je poleg zunanjih ran dobil težke notranje poškodbe, Bračič pa je hudo poškodovan po glavi in obrazu.

Dva člana reševalne ekspedicije sta odšla preiskat teren za prenos trupel, ostali pa so med tem oba povezali v vreče. Ko je bil načrt pripravljen in teren prenosa izbran, sta reševalca Čop in Hlebanja prevzela Brandta ter sta ga ob 7. zvečer prenesla v dolino. Bračiča so prevzeli ostali ter ga prenesli v dolino ob 10. zvečer. Pot je bila silno težka, to radi visečih in s prodom posutih polic. Razen tega je reševalce zajela noč, tako da so zadnji del poti prehodili v noči z lučjo v rokah.

V soboto zvečer so ju z avtom ljubljanskega Pogrebnega zavoda prepeljali v Ljubljano. Za Herberta Brandta, ki je protestant, so pripravili mrtvaški oder v evangelijski cerkvi na Gosposvetski cesti. Čakali so ga številni venci in šopki, ki so jih darovali prijatelji, planinci, svojci in kolegi. Krog pol 11. zvečer je prišel pogrebni avto pred cerkev, Brandta so prenesli na mrtvaški oder v cerkev, Bračiča pa je avto odpeljal v mrtvašnico sv. Krištofa, odkoder so ga v nedeljo zjutraj prepeljali v Celje.

Včeraj ob pol 5. popoldan so na evangeljskem pokopališču pokopali Brandta, Bračiča pa so v Celju istočasno pokopali na mestnem pokopališču. Oba je spremljala na zadnji poti množica prijateljev, počastč spomin dveh mladeničev, ki sta svojo ljubezen do planin poplačala s svojima mladima življenjema.

Letalske nesreče.

Ljubljana, 7. sept. 1929.

To je prišlo pri nas že v navadi in menda ne mine tedna, da ne bi brali v časopisih poročila o letalski nesreči, ki je zahtevala eno, dve žrtvi, ali je pilot ostal nepoškodovan, a letalo se je razbilo na drobne kosce, pilot ranjen, letalo deloma razbito, škode milijon, škode 600,000 Din itd.

Včeraj se je vršila letalska prireditev Male antante. Ob tej priliki seveda ni šlo brez nesreč. Troje nesreč je zabeležiti.

Iz Zagreba sta odletela v Novi Sad letalski podporočnik Mladen Kovačević in narednik Ivan Lesniček. Nadaljevala sta pot proti Sarajevu. Nad Bosno sta zašla v meglo, zlasti nad Sarajevom. Letalca sta se nikakor nista mogla orientirati in tako sta mesto na letališče zašla med hribovje v okolici Sarajeva. Poskušala sta se spustiti na zemljo, a sta padla na tla, pri čemer se je letalo popolnoma razbilo. Podporočnik Kovačević je ostal na mestu mrtev, dočim je narednik Lesniček težje ranjen. Prepeljali so ga v bolnico. Padec na zemljo je bil tako silovit, da je eno krilo letala odletelo sto metrov daleč vstran.

Druga nesreča se je pripetila dopoldne v bližini Zenice. Letalec Nikolić je zašel v meglo, v motorju je nastal defekt, iskal je mesta, kjer bi se spustil na tla, a je pri tem zapeljal med drevje, pri čemer se je letalo razbilo. Nikolić pa je dobil lažje poškodbe.

Tretja nesreča bi se bila kmalu pripetila pri Fojnici. Dvoje letal se je moralo spustiti na tla, pri čemer sta se letala nekaj prekopicnila, da se jima je izlil ves bencin. Ko so dobili novega bencina, se je letalo dvignilo in odletelo v Sarajevo.

Torej: dvoje letal popolnoma razbitih, eden pilot mrtev, dva ranjena, eden težko, eden lažje. To je precejšnja izguba. Davki bodo sicer letala kupili nova, življenje pa je nemogoče kupiti.

Merodajni krogi bi se ipak morali zamisliti nad temi tako pogosto se vršečimi nesrečami.

Požar na Bledu.

Ljubljana, 8. sept. 1929.

Sinoči je nastal na Bledu spet požar. Ni dolgo, kar je na Bledu dvakrat gorelo, sinoči so spet pogoreli dve hiši. Krog 11. zvečer je začela goreti lesena Poklukarjeva hiša v bližini nove dependance hotela "Toplice." Požar je hipoma objel vso hišo in jo zavil v neprodirno meglo dima in plamenov. Razumljivo, da je ta dogodek izzval med ljudmi, letoviščarji po kavarnah in hotelih mnogo strahu.

Gasilci so bili seveda takoj na mestu, a hiše ni bilo mogoče več rešiti. Pogorela je do tal. V tem se je vnela tudi sosednja vila "Burja", a se je gasilcem posrečilo, omejiti požar tako, da je pogorela samo streha vile. V veliki nevarnosti je bila tudi vila "Gorenjka," ki pa je za enkrat rešena.

Kljub pozni uri se je zbralo v bližini požara polno ljudi, letoviščarji so zapustili kavarne ter hiteli gledat, radovedneži pa so silili v bližino ter ovirali gasilce. Morali so nastopiti orožniki ter jih potisniti nazaj, da so gasilci neovirano vršili svojo dolžnost.

Kako je požar nastal, za enkrat ne vedo. Sumijo pa, da je moral biti podtaknjen. "Zlobna roka," — pravijo.

Ne le da imajo lastniki hiš škodo, marveč—ojoj—trpel bo pri tem naš tujski promet. Zakaj letoviščarji se bodo bali prihajati na Bled, kjer se v enem samem poletju pripeti več požarov. Vsekakor torej — škoda. A ukreniti se tu ne da dosti.

Z denarjem zastrupil — Pismonoša na Selu pri Ljubljani Valentin Prestopnik bo imel prestati nenavadno nezgodo. Pred kratkim se je z neko svetilko neznatno ranil v roko, v kazalec. Ranica je bila tako neznatna, da ji pismonoša sploh ni posvečal nikake pozornosti. Nenadoma pa mu je začel prst otekati in mož je začutil po vsej roki bolečine. Šel je k zdravniku, ki je ugotovil, da ima mož zastrupljeno roko. Poslal ga je v bolnico, kjer so ugotovili težko zastrupljenje. Svetovali so mu celo, naj si pusti roko odrezati. Mož je bil iznenaden in je za enkrat dobil le injekcije v roko in rano, vendar znajo še nastopiti komplikacije. Inficiral se je z umazanim denarjem, na katerem so se lepili bacili.

V Ljubljani aretirani morilec iz inozemstva. — V gorovju poleg Inomosta na Tirolskem je bil dne 11. avgusta izvršen zavraten umor. 70-letni računski svetnik Karel Vendt iz Berlina je šel v planine. Pridružil se mu je spotoma še neki mladenič, ki je opazil, da ima Vendt precej denarja s sabo. Ko se je na neki planoti v planinah Vendt pripognil k nahrbtniku, da bi vzel iz njega pelerino, ga je mladenič udaril z velikim kamnom, ga teptal in tolkel, dokler ga ni umoril. Tudi žile na rokah mu je prerezal. Potem je morilec preiskal vse žepe ter pobral ves denar in vso zlatnino. Naslednjega dne so našli v planinah mrtvo truplo Vendta in policija je pričela s preiskavo. Morilec je pozabil na mestu nesreče palico. Po njej so dognali, da je morilec 21-letni krojaški pomočnik iz Češkoslovaške A. Preller, ki se je klatil po svetu za kruhom. Vsem policijam je bil razposlan opis tega človeka. Zdaj so ga prijeli v Ljubljani. Tu se je A. Preller oglasil na češki konzulat za vizum. Ker je tudi konzulat bil obveščen o zločinu in morilcu, ga je dal po policiji aretirati. Zdaj je v ljubljanskih zaporih in vrši jo proti njemu preiskavo, nakar ga bodo transportirali pristojnemu sodišču.

Ulrik Kollbrunner:

Na Daljni vzhod

Port Said.

Na stotine malih ladij šviga sem in tja po pristanišču. Čim smo se zasidrali, so se vsuli po stopnicah arabski nosači premoga z oglušujočim vpitjem. Življenje in vrvenje v pristanišču je nepopisno. Vsaka ladja, ki gre tod mimo, se ustavi v luki. Potniki izstopijo, nakupujejo spominke, obiskujejo restavracije in se zabavajo s prizori, ki se jim kažejo na ulici. Napol odrasla mladež, posebno dečki, lomijo vse jezike. Vsak se ponuja, da bi ti očistil čevlje.

Suez.

Vstop ladje v Port Said je spremljal poseben ladjevodec, ki nas je pozneje izročil drugemu tovarišu. Kljub vsem signalom, ki slepe oko s svojimi barvami, je nočna vožnja skozi Sueški prekop jako težavna. Žaromet na kljunu naše ladje je razsvetljeval okolico kakor solnce podnevi. Če smo se srečali s parnikom, ki ima enako razsvetljavo, je nastal tolik blišč, da je morje luči naravnost prevzelo gledalca.

Sueški prekop so v zadnjem času razširili in poglobili. Povsod vrtajo stroji in po vodi vidiš plavati nebroj ladij, prevažujočih kamenje. Na teh ladjah so zaposleni Arabci.

Prekop ima svojo policijo, njeni stražniki bivajo v malih hišicah z oazami. Enoličen pogled, ki se potniku odpira v puščavo, poživlja živahna barva zelenic ob hišicah stražnikov. Drugače počiva tod okoli življenje. Le tu in tam uzreš kamelo, ki prenaša sladkorni trs. V objemu noči koraka čez peščene nasipe in se zdi fantastična kakor ogromen pav.

Skozi Rdeče morje.

Pri odhodu ladij iz Sueškega prekopa, in ob vstopu v Rdeče morje naleti kapetan ladje na vsa mogoča znamenja, ki kažejo ladji pot naprej. Tam leži košček zemlje, dalje kipi proti nebu stolp. Mestoma se pokaže iz daljine planinski vršac, potem sreča pogled zopet visoko ogrodje, ki stoji na nabrežini opozarjajoč kapetana na opasnosti, ki prete njegovemu vozilu. Ponekod plavajo kar na vodi predmeti, ki svare ladjeplovce pred nevarnostjo. Pod morsko gladino tod okoli kar mrgoli opasnih čeri in skal, ki lahko postanejo usodne za ladjo. Ponoči svetijo na posebno nevarnih mestih svetilniki ali gorijo ognji. Drugod vidiš zopet luč, ki se zdaj zdaj prižge in potem zopet ugasne. Tudi to pomeni, da se je treba čuvati nevarnosti. Razkošje barv pa je tudi v teh svarilnih napravah nepopisno bujno. Zdaj se utrne rdeča lučka, potem plava, za njo zelena ali rumena. Kapetan ima spričo njih vedno dovolj opravka; s karto v roki daje povelja krmarju, da se izogiba pogubi.

Naša ladje plove nekaj časa tik afriške obale, pozneje zavije na odprto morje, da ni videti kopnine v nobeni smeri. Na višini Hodeide, kjer pa ne vidimo nobenih stolpov, se dvigajo ogromni gorski venci. Tu uspeva slovita kava, ki jo poznajo širom sveta. Kmalu krene ladja skozi morsko cesto Bab el Mandeb. Videli bomo jugozapadni del Arabije.

V južnem delu Rdečega morja leži nebroj otokov in otočičev, ob katere bijejo razpenjeni valovi. Galebi prhutajo nad njimi. Podoba je, kakor bi sedali nadnje in se pozibavala na njih. Zunaj na odprtem morju pa jadrajo arabske jadrnice, ki postanejo čestokrat igračke viharja. Po cele tedne ne morejo v pristan; takrat se navadno zatekajo po pomoč k velikim parnikom, da jih preskrbe z živili in vodo.

Galebi v Adenskem zalivu so zelo krotki in domači. V gostih jatah krožijo nad našo ladjo. Če jim pasažirji ali kuharji vržejo ostanek kruha, krompirja ali mesa, pšicnejo strmo navzdol, pograbijo plen z nogami in se prav tako urno, kakor so se spustili na vodo, dvignejo v zrak, kjer razkosavajo hrano.

Na Indijskem oceanu.

Kap Gvardafuj je sličen spečemu levu. Kmalu minemo gorat otok Sokotra. Njegovi vrhaci segajo 1400 m visoko. Skoraj vedno so zamegleni. In zdaj pride najzanimivejše: šest dni trajajoča vožnja na vodah Indijskega oceana.

Indijski ocean je zelo samoten. Dolgo traja, da dosežemo Lakadive. Od tam plovemo cele tri dni do Colomba. To mesto je prestolnica Ceylona, in največje njegovo pristanišče. Njegovi obrisi nas pozdravljajo že od daleč. V neskončni daljavi se rišejo ladje in nam prihajajo naproti galebi. Za razliko od dosedanjih pristanišč pa moram povedati, da so tu galebi pomešani krokarji, ki kriče z zopernimi glasovi.

Indija je prepolna teh ptic, šteje jih na milijone, samo v Colombu jih je baje okrog tri sto tisoč. Ko leže mrak na zemljo in vode, odlete v gostih jatah na tako zvani Krokarski otok, kjer posedejo na veje dreves in prenočujejo. Seveda za vse ni prostora na vejah in zato jih ostane še mnogo v mestu, kjer vpijejo s svojimi hreščečimi grli.

Colombo je prehodna luka velike važnosti. Vsaka ladja, ki je namenjena v Zadnjo Indijo, na Kitajsko ali na Japonsko, vsak parnik, ki ima za cilj Nizozemsko Indijo ali Avstralijo, se ustavi v Colombu. Tu vidiš zastopnike vseh človeških plemen: rumeno- in rjavokožce, črnce in Azijate, Afričane in Avstralce, Singaleze, Tamlie, Malajce, Maore, Kitajce in zamorce kakor tudi mešance vseh teh ras skupaj. Vsi kriče in se derejo, vsak po svoje. Vsak je oblečen na poseben način, vsak nosi drugačno odelo in drugačno pokrivalo. V luki so zasidrane ladje vseh dežel sveta. Pristanišče v Colombu je izborno. Priroda sama ga je zaščitila pred viharji od vseh strani. Vendar pa so na bregu visoki jezovi, zakaj kadar se dvigne monsun, brizgajo valovi tako visoko, da bi zalili večnadstropne hiše, če bi bile brez zaščite. Pred vhodom v luko je velik valolom, še bolj zunaj pa pozdravlja ladje morski svetilnik.

Posebnost tropskih morij je morska svetloba. Ure in ure lahko gledaš v valove in občuduješ njih spreminjanje. Kdor je prvič na morju, se morda prestraši in meni, da ladja gori. Vendar ni nikjer plamena. Valovi se svetlikajo sami od sebe in včasi zagori med njih brazdami naravnost žareča krogla. To je morski klobuk. Svetlikanje povzročajo najrazličnejši morski prebivalci. Luč pa je včasi tako jarka, da lahko čitaš knjigo ob njej.

Mnoge potnike je zanimalo vedeti, kako nastane ta svetloba. Pojasnilo pravi, da sodelujejo pri tem procesu posebne živalice, celo nekateri vretenčarji in tudi ribe. Če začutijo te živali mehanično ugodje, za kar zadošča že sam pokret zanje, se zasvetijo. Med vožnjo sem napravil več takih poskusov. Spustil sem vodo v kopalno kad in res, ob stenah se je zasvetlikalo, kakor da bi jih posul s solnčnimi biseri.

A ne le morje, v teh južnih predelih sveta daje tudi nebo tako poseben blišč, kakor ga ne opaziš nikjer v našem pasu. Število zvezd je neskončno, njih svetloba je nedopovedljiva. Najznačilnejši je vsekakor način, kako zvezde žarijo. Zgodi se, da ta ali ona trenutkoma zatemni, kakor da bi se utrnila ali izgubila — takoj nato pa se pojavi v novi gloriji dvojne svetlobe. Prebivalec severne polute naše zemlje opazi še neko drugo značilno novost: mesec v teh tropskih krajih ne leži poševno, ampak vodoravno.

Poslovili smo se od Colomba in se odpeljali dalje. Tisti, ki se jim je kraj močno priljubil in so vstajali zgodaj, so prišli na krov, da se zadnjič poslove od ogromnega pristanišča in rajskega otoka Ceylona. Polagoma so izginjali v daljavi mogočni gorski venci, in slednjič je ladja zaplula na odprto morje, v veliko samoto, katere občutek ne mine pasažirja nikoli na vodah Indijskega oceana. Bili smo sami, samcati med nebom in morjem. Videli smo leteče ribe, ribiške čolne in jadra, srečali smo celo ribiško flotilo, ki se je vračala z dobrega lova in je imela čolne prenapolnjene z ribami vseh vrst. Nenadoma je planila iz vode večja riba. Takoj smo uganili, da jo najbrž zasleduje morski ropar. In res! Komaj smo se zavedli, že se je razlegel klic: "Kit, kit!" Videli smo ga čisto razločno. Nekaj časa je plul pod vodo, potem se je parkrat prikazal in končno je brizgnil v zrak mogočen curek vode.

•

Zavili smo proti Malaki. Na severu smo minili otok Sumatra pri otoku Weh in nizozemskem premogovnem pristanišču Sabangu. Sabang je ležal prvotno v pragozdu. Nizozemci so ga izsekali in danes stoji na mestu nekdanje divjine prijazno mestece.

Sumatra je zelo gorat otok. Morski prehod pri Malaki, ki je zaznamovan na karti kot ožina, je v resnici tako širok, da mu nikjer ne vidimo brega. Krivulja zemlje je tu že prevelika. Tudi vročina ni tako neznosna kakor bi si kdo predstavljal. Prepih v kabini je tako močan, da moraš ponoči zapreti okence, če se hočeš očuvati prehlada.

Pri Belawanu, na vzhodnem delu Sumatre, se ladja ustavi dokaj daleč izven luke. Potniki, ki so dosegli cilj izstopijo. Odpeljejo jih čolni, ki so prišli nalašč ponje. Dve uri stoji ladja in na njenem krovu je bujen vrvež. Potem zabrlizgajo sirene in fantastično življenje se konča kakor bi odrezal. Še bežen pozdrav — in ladja krene naprej.

Tu in tam se dvigajo iz morja gosto zaraščeni, a neobljudeni otočiči. Veter je raztrosil semena, ki so se ustavila v plodni zemlji in se razrasla v njej, da je nastala bujna tropska vegetacija. Tudi barva morja se je izpremenila. Gladina ni več vijoličasta, ampak sivkasta. Globina ni posebno znatna, mestoma lahko vidiš s prostim očesom do dna. To plitvino posebno izkoriščajo ribiči, ki so zabili v vodo kole za mreže. Na enem izmed otočičev leže tanki olja, ki ga vozijo sem z otoka Bornea. Morje je tod okoli vse mastno, čeprav pomorska pravila zabranjujejo ladjam izlivati porabljeno olje v vodo.

Ti otoki so zelo bogati na padavinah. K sreči je dež prenehal, ko se je naša ladja jela bližati Singapuru.

Essad-bey:

Žuželke, ki žre knjige

Kaj uničuje književnost? Kdo je njen največji škodljivec? Kdor se spozna v te reči, bo pomislil najprej na cenzorja, ki kakšno knjigo prepove, na kritika, ki je "raztrga", na založnika, ki ne mara tega ali onega dela natisniti in naposled na čitatelja, ki ne mara knjige kupiti.

Toda ne. Cenzor lahko knjigo prepove in tako pripomore, da postane njen pisec slavnejši, ne more pa uničiti tajnih izdaj ali natiska v inozemstvu. Kritik lahko presoja knjigo kar najslabše, ne more pa preprečiti, da je ne bi sprejeli v knjižne registre in v državne knjižnice. Tudi najnevarnejši škodljivec — založnik — more samo preprečiti natisk kakšne knjige, vendar je to zgolj avtorjeva osebna smola, zakaj knjiga ostane še dalje kot rokopis in najde tudi v tej obliki čitateljev. Slovstvena zgodovina pozna več primerov, ko je imela nenatisnjena knjiga v prepisih več čitateljev nego povprečno sodobne natisnjene knjige, ki jih je kritika priporočila. (Tako so bili na primer najostrejši spisi Voltaireja zelo mnogo čitani v prepisih, ker zaradi cenzure niso mogli iziti v tisku). Tudi čitatelj, ki trdovratno ne mara vzeti v roko dobro knjigo, ne škoduje toliko knjigi, kolikor samemu sebi. Ne cenzor niti kritik, založnik ali čitatelj niso tedaj resni škodljivci književnosti; res je, da lahko mnogo pripomorejo k njenemu propadu, vendar moramo pravega sovražnika vsega napisanega in natisnjenega iskati drugod. Ta pravi sovražnik književnosti ima številna imena, izmed katerih je redko katero znano, dasi jih najdeš v vsakem konverzacijskem leksikonu. Naj ti, čitatelj, razodenem nekaj teh imen: predvsem je to Lepidoptera, potem Pyralis farinalis, Ephestia knehniella, Plodia interpundella, Tineola bisellielia, Lictus unipunctatus in Apate capricin; po slovensko in za navadnega čitatelja, ki ga ne zanimajo učeni rodovniki raznih moljev, bi lahko vse skupaj imenovali "knjigožerl" ali "knjižni insekti."

Težko si zamislimo, koliko dokumentov in knjig so požrle te drobčkane, včasi mikroskopično majhne živi. Po nekih računih uničijo te žuželke v enem letu več knjig nego ogenj, voda in cenzura skupaj. Le vprašajmo, kakšna je bila usoda velikih knjižnic starega srednjega veka; kje je n. pr. 400.000 rokopisov obsegajoča knjižnica kordovskih vladarjev? Po navadi se misli, da so vse stare paganske ali drugoverske knjižnice uničili menihi za časa verskih bojev. To naziranje pa je bilo že nekajkrat prepričevalno izpodbito. Menihi so učinili marsikaj dobrega, vendar jih delajmo odgovorne samo za majhen del celotne škode. Glavni krivci, najhujši zatiralci neprecenljivih grških, rimskih in arabških rokopisov so bile razne drobčkane živi, ki smo jih bili pravkar našteli. S stoletja trajajočim neumornim delom so uničile zaklade literature; ni malo ne dvomimo, da bodo svoje uničevalno delo nadaljevale. Sicer pa — uničevanje današnje literature bo trajalo samo desetletja, zakaj žretje starih papirjev in pergamentnih zavitkov je bilo mnogo težje nego uničevanje današnjega papirja, ki deloma vsebuje celo les.

Cele dobe človeške kulture so morale iti po tej neslavni poti v pogin. Tako je propadlo skoraj vse pismenstvo kulturnih narodov Srednje Amerike, ki so ga insekti dobesedno požrli. Pa ne samo Srednja Amerika — vse tropske dežele gredo pot iste usode, ker so klimatično zelo ugodne za nekatere nevarne insekte. Posamezni kraji Afrike si sploh ne morejo privoščiti knjižnic: že v nekaj letih postanejo tudi najboljši tiski nečitljivi, prav tako razne službene in druge listine, če niso vrezane v kamen.

Tudi severni Evropi ne prizanašajo ti čudni prijatelji knjig. Znano je, da mnogo čitani časniki postanejo že v nekaj letih nečitljivi. Veliki časniški založniki so že začeli tiskati izvode za arhiv na platnu. Toda to prav tako malo jamči za njihov večni obstoj, kakor če so na papirju. Tudi knjige, ki so tiskane na papirju, ki vsebuje les in čijih platnice so izgotovljene z lepilom, komaj vzdrže nekaj desetletij. To velja tudi za bankovce vseh državnih bank. Pred nekaj leti so Američani odpremili večjo količino svojih bankovcev na Filipine in jih shranili v ondotni zakladnici. Nekaj mesecev pozneje, ko bi bilo treba ta denar postaviti v promet, so našli na mestu milijonov kupe prahu, zakaj na Filipinih biva neki insekt, ima posebno naslado z dolarji oziroma z barvo, v kateri so natisnjeni.

Zelo zahrbten in nenasiten je neki črv, ki se je specializiral na platnice; žre usnje, les, platno, ostalo pa prepušča tovarišem, čistim papirožercem, ki so zopet po svoje izbirčni. Toda papirožerc niso edina nevarnost za tiskane reči: imamo insekte, ki jih odlikuje čudovita nadarjenost, da umejo sesati tiskarske barve; le-ti puščajo za sabo rjavobele strani, ki jih ne more najbolj vešče oko več prebrati.

Marsikaj se je že svetovalo zoper to nevarnost; n. pr. strupeni plini in primerne lovilne naprave na straneh in platnicah knjig. Večina teh sredstev pa škoduje knjigam enako kot insektom. Edino uporabno sredstvo je, da knjige vsak mesec prezračiš. Toda to sredstvo je takisto neučinkovito za daljšo dobo, n. pr. za stoletja. Edino radikalna pomoč bi bila, da bi iznašli tiskovni material, za katerega ne bi bilo v vsej prirodi nikakih požrešnih ljubiteljev.

Človeka, ki se ukvarja s pisanjem, naj te vrstice vzpodbudijo k premišljevanju o vrednosti literarne nesmrtnosti. Zakaj, vse se lahko pobijaj: cenzor, kritik, čitatelj in celo založnik, nihče pa ne more priti v okom zadnjemu konzumentu svetovne literature, zadnjemu čitatelju, ki mirno žre papir vsake vrste, celo pergamenten, pa usnje in platno, ne da bi delal kakršnokoli razliko med priznanimi in nepriznanimi, slavnimi in neslavnimi avtorji. Črvi, ki imajo po smrti v delu pisateljeve telesne ostanke, ne prizanesejo niti ostankom njegovega duha.

Streljal v teatru, ker ni dobil sedeža.

Chicago. — Samuel Barcirro, star 40 let, je v nedeljo zvečer kupil vstopnico v burleskném gledališču Gem v južni State ulici in ko je stopil notri, je našel vse zasedeno. To ga je tako razkačilo, da je potegnil revolver in oddal šest strelov. Krogle so težko ranile 60-letnega vratarja Charlesa Bella in lahko nekega 16-letnega dečka. V teatru je bila velika panika, ko so zadoneli streli v ozadju. Dvajset napol nagih plesalk je takoj zbežalo z odra. Siroveža so hitro aretirali.

Ali želiš znati pravilno pisati in čitati slovensko? Naroči si "Slovensko - angleško slovnico," katero je izšla in ima na prodaj Književna matica S. N. P. J.

Roman v šestih delih z epilogom.

F. M. Dostojevskij:

ZLOČIN IN KAZEN

Poslovenil Vladimir Levstik.

Vi ste se mi zahvaljevali in se celo razjokali; pripoveduje vam vse, kakor je bilo: prvič zato, da pomorem vašemu spominu, drugič pa, da vam dokažem, da nisem pozabil niti najmanjše pičice. — Nato sem vzel z mize bankovec za deset rubljev in vam ga izročil kot svoj prispevek za vašo mačeho, za prvo potrebo. Vse to je videl tudi Andrej Semenovič. Nato sem vas spremil do vrat; vaša zmedenost je bila medtem še vedno ista. Potem sem ostal z Andrejem Semenovičem sam in se razgovarjal z njim kakih deset minut, nakar je Andrej Semenovič odšel, jaz pa sem vnovič stopil k denarju, ki je ležal na mizi, hoteč ga prešteti in shraniti posebej. V moje začudenje je manjkalo enega izmed tistih treh storubeljskih bankovcev. Izvolite pomisliti, da Andreja Semenoviča nikakor ne morem sumničiti; že misli same bi me bilo sram. V računanju se tudi nisem mogel zmotiti, ker sem se kratko pred vašim prihodom prepričal, da je vsota popolna. Sami boste pritrdili, da če se spomnim vaše zmedenosti, naglice, s katero ste se odpravljali in tega, da ste držali roke nekaj časa na mizi, in če vpoštevam vaš družabni položaj in z njim združene navade, sem takorekoč proti svoji volji in z obžalovanjem primoran vztrajati pri — sicer kruti — toda pravični sumnji! Še enkrat vam rečem in ponovim, da je stvar navzlic mojemu utemeljenemu prepričanju za mene nekoliko opasna. A kakor vidite, se v to nevarnost ne podajam zaman; vedite, da je temu vzrok edinole vaša črna nehvaležnost! Tako torej! Pokličem vas v interesu vaše uboge mačehe in vam dam podporo v znesku desetih rubljev kot prvo pomoč, vi pa mi še tisti trenutek povrnete vse to s takšnim ravnanjem! Ne, to ni lepo, in kazen je neizogibno potrebna. Le presodite; kot vaš resnični prijatelj — kajti boljšega prijatelja v tem trenutku ne morete imeti — vas prosim, da pomislite! Sicer bom neizprosen! No, torej?"

"Ničesar vam nisem vzela," je zašepetala Sonja z grozo; "dali ste mi deset rubljev; vzemite jih nazaj."

Sonja je potegnila iz žepa ruto, poiskala vozel, razvezala ga, vzela iz njega desetak in ga pomolila Lužinu.

"Glede ostalih sto rubljev ne priznate ničesar?" je rekel on s trdovratnim očitanjem, ne da bi sprejel bankovec.

Sonja se je ozrla naokrog. Vsi so jo gledali s tako greznimi, strogimi, porogljivimi in sovražnimi obrazi. Zagledala je Razkolnikova, ki je stal pri steni s prekrižanimi rokami in jo motri s plamenečim pogledom.

"O moj Bog!" se je izvilo Sonji iz ust.

"Amalija Ivanovna, treba bo naznaniti stvar policiji; do tačas pa, prosim, pošljite po hišnika," je rekel Lužin tiho, skoro prijazno.

"Gott der Barmherzige! (Usmiljeni bog) Saj sem tedel, ta je ukradel ona!" Amalija je plosnila z rokami.

"Vedeli ste?" je povzel Lužin. "Torej ste imeli že prej vsaj nekoliko povoda za take misli? Prosim vas, velecenjena Amalija Ivanovna, da si zapomnite svoje besede; sicer pa ste jih izrekli pred pričami."

Z vseh strani se je začulo glasno govorjenje; splošno gibanje je nastalo.

"Kako?" je vzkliknila zdajci Katarina Ivanovna in planila nad Lužina. "Kako: Tatvine jo dolžite? Sonjo? Ah, vi podli, podli človek!"

Planila je k Sonji in jo objela s svojimi suhimi rokami kakor stiskalnica.

"Sonja! Kako si mogla vzeti od njega desetak? O neumnica! Daj ga sem! Takoj mi daj desetak . . . na!"

Katarina Ivanovna je vzela Sonji bankovec iz roke, zmečkala ga in ga vrgla Lužinu naravnost v obraz. Kepica ga je zadela v oko in padla na tla; Amalija Ivanovna jo je urno pobrala. Peter Petrovič se je razjezil.

"Držite to prismojeno žensko!" je zakričal.

Takrat se je prikazalo med vrati poleg Lebezjatnikova še nekaj oseb; tudi tisti dve jami z deželo sta bili med njimi.

"Kaj? Prismojeno? Jaz da sem prismojena? Bedak!" je zavreščala Katarina Ivanovna. "Ti sam si bedak, ti kljuka sodnijska, malopridnež ti! Sonja, Sonja, da bi mu vzela denar? Sonja tatica? Še sama bi ti kaj dala, bedak!" In Katarina Ivanovna se je spustila v bolesten smeh. "Ali ste videli bedaka?" je skakala na vse strani in kazala na Lužina. "In tudi ti?" — je naenkrat zagledala gospodinjo — "tudi ti pritrjuješ, da je ona "ukradel", klobasarica ti, ničvredni pruski krempelj v krinolini! Ah vi! Ah vi! Saj niti ni zapustila sobe; kakor hitro se je vrnila od tebe, podla duša, je takoj sedla poleg mene, vsi so videli! . . . Prejščete jo! Ako ni šla nikamor, mora imeti denar pri sebi! No, le išči, išči, išči! Toda ako ne najdeš ničesar, človek božji, si ti odgovoren. K njegovemu veličanstvu carju samemu bom tekla, da, še danes pojdem tja; on je usmiljen! Padla bom predenj na kolena! . . . Sirota sem; pustili me bodo predenj. Ali misliš, da me ne bodo? Lažeš, bodo me! O bodo! Ti si se zanašal na to, da je tako pohlevna? Na to si računal? — Zato pa sem jaz tem odločnejša! Opekel se boš! Le išči! Išči, išči no, išči!"

Katarina Ivanovna je ljuto stresala Lužina in ga vlekla k Sonji.

"Pripravljen sem, na svojo odgovornost — toda pomirite se, gospa, pomirite se. Predobro vidim, da ste odločni! To — to — to je treba vpričo policije . . .", je jecljal Lužin, "dasi je sicer na vsak način nerodno za moškega — zaradi spola . . . Ako bi s pomočjo Amalije Ivanovne — dasi stvar pravzaprav ni pravilna . . .

"Kogar hočete! Naj jo preišče, kdor jo hoče!" je kričala Katarina Ivanovna. "Sonja, obrni žepe! Glejte, glejte! Poglej, hudoba, ta žep je prazen, samo robec je bil v njem! Tukaj drugi žep, evo ga, glejte! Vidiš, vidiš!"

Katarina Ivanovna je malone ruvala žepe narobe, ne pa obračala jih. Toda iz drugega, desnega žepa je naenkrat skočil papirček, opisal po zraku lok in padel Lužinu pred noge. Vsi so videli to; mnogi so vzkliknili ob tem pogledu. Peter Petrovič je pobral papir, dvignil ga kvišku, da ga je mogel vsakdo videti, in ga razgrnil. Bil je bankovec za sto rubljev, zložen v osmerko. Peter Petrovič je zamahnil z roko naokrog in pokazal stotak vsej družbi.

"Tatica! Ven iz kvartir! Policaj, policaj!" je zatulila Amalija Ivanovna, "f sapor š njo! Ven!"

Od vseh strani so se začuli vzkliki. Razkolnikov je molčal in ni spustil Sonje iz oči, le včasi jih je naglo za par trenutkov obrnil na Lužina. Sonja je stala nepremično, kakor bi bila iz uma; niti začudila se ni. Naenkrat pa jo je obliila rdečica in zakrila si je lice z rokama.

"Ne, saj nisem jaz! Jaz nisem vzela! Ne vem, kako se je zgodilo!" je zavpila s presunljivo bolestnim glasom in planila h Katarini Ivanovni.

Ta jo je objela in jo krepko stisnila k sebi, kakor bi jo hotela z lastnimi prsi čuvati pred vsemi.

"Sonja, Sonja! Tega ne verjamem!" je kričala Katarina Ivanovna vzlic očividnemu dejstvu; stresala jo je v svojem naročju kakor majhno dete, poljubljala jo neštetokrat in jo lovila za roke ter si jih pritiskala k ustom.

"Ti da bi bila vzela! O, kako so ljudje neumni! Za Boga živega! Neumni ste vsi, neumni," je vpila nad vso družbo, "vi niti ne veste, kakšno je srce tega dekleta! Ona da bi kradla, ona! Slekla bi svoje zadnje krilo, prodala ga in obdarovala druge, četudi bi morala sama bosa hoditi; takšna je ona! Celo rumeni listek je vzela zato, ker so moji otroci poginjali od gladu; sebe je prodala za nas! . . . Ah, rajnik, rajnik! Ah, rajnik, rajnik! Ali vidiš, kakšno pogrebščino imaš? Moj Bog, branite jo vendar, čemu pa stojite tukaj? Rodion Romanovič! Zakaj je ne branite? Ali verjamete tudi vi? Niti njenega mezinca niste vredni, vi vsi, vsi, vsi! O Jezus, pomagaj nam vendar že!"

(Dalje prihodnjič.)

Ivan Jontez:

Za dežjem solnce pride

Ivan Prijatelj se je počasnih korakov sprehajal v senci košatega drevja v mestnem parku, izpod napol zaprtih trepalnic pogledoval v svet ter pospano žvižgal zaljubljen napev. Dan je bil lep, poletno nebo vedro in solnce je pritiskalo z vso silo na zemljo. Neznosna vročina, ki je ni hladil noben veter, je zdelala našega junaka, ki si je poiskal senčen prostorček pod košato bukvo, se vlegel in kmalu trdno zaspal.

Ko se je vzbudil, je bila že noč; na zemlji je ležala gosta, neprodirna tema, ki jo je zdaj pa zdaj presekal dolg, ognjem blisk in vrhovi dreves so se vpogibali pod silnim pihom, ki je pridivjal nad mesto. Nevihta je prihajala.

"Lepa reč," je zagodrnjal," kot izgleda je neurje že tu in najbrž me čaka poštena kopelj nocoj. Sicer pa, saj se mi prav godi, zakaj sem pa tako dolgo spal!"

Debele deževne kaplje, pomešane z zrni toče, so začele padati iz oblakov in Ivan jo je hitrih korakov ubral proti bližnji uti, da uide pretečemu nalivu. Komaj pa je storil par korakov, ko je presenečen obstal kot vkopan v zemljo, bulječ v temo pred seboj. Tedajci je nov blisk preklal temno, z grozečimi, črnimi oblaki prevlečeno nebo in v njegovi svetlobi je ponovno videl prejšnji prizor: neznan moški si je nedaleč vstran polagal vrv okoli vratu, v očividno samomorilnem namenu. Ivan se je zdrznil, mraz ga je stresel in brez nadaljnega premišljevanja je stekel proti dotičnemu mestu, spotoma odpirajoč svoj žepni nožič.

Par trenutkov kasneje se je trudil z onesveščenim tujcem, skušajoč ga obuditi k zavesti.

Nebeške zatvornice so se odprle na stežaj in silna ploha se je vlila na zemljo, vihar je lomil veje in vrhove dreves, dolge ognjene kače so švigale po temnem nebesu, povzročajoče silno, oglušujoče grmenje. Bila je vprav peklenska noč. Toda divjanje naravnih sil je kmalu ponehalo in pol ure pozneje so zamigljale zvezde na nočnem nebesu in na baš minulo nevihto so spominjali samo še potoki umazane vode in precejšnje mlakuže po potih.

Ivan je medtem spravil rešenega obupanca, ki se je že zavedel, na svoj dom, preskrbel sebi in njemu suho obleko in ko sta se preoblekla, je poiskal v stenski omarici stekleničico žganja ter nalil dva kozarčka in enega ponudil obupnežu, rekoč:

"Na, izpij tole žganje, ne bo ti škodilo po ravnokar prestani kopelji."

Neznanec, mladenič dvaindvajsetih let, srednje velike, vitke postave, podolgovatega, bledega obraza, temnih las in oči, je molče izpil ponujeno mu žganje, nato pa se je mračno zagledal skozi okno.

Ivan, ki je bil sicer le preprost kmečki fant, ki ga je privedla v mesto borba za vsakdanji kruh, a je bil navzlic temu prilično naobražen in je precej dobro poznal ljudi in njihove slabosti, je uganil fantove misli in prijazno se nasmehnivši, mu dobrodušno dejal:

"Kaj se boš tako kislo držal, kot da ti je vsa žlahta pomrla. Vesel bodi, da — —"

"Pustil bi me bil viseti in mojih muk bi bilo že konec," ga je jezno prekinil obupnež ter ga premeril s sovražnim pogledom.

Rešitelj se je gromko zasmejal.

"Ta je pa lepa," je dejal smeje", "poginiti da bi te pustil! I, saj bi te bil pustil, da bi se preselil tja kjer ni muh in — ljubezenskih težav, če bi ne imel srca. Ker pa tega ne morem reči o sebi, tudi nisem mogel dopustiti, da se končaš pred mojimi očmi, brez da bi ti poskušal pomagati. Sicer pa, če se ne boš premislil, saj boš lahko ponovil kaj podobnega — in z boljšim uspehom," je končal ter se zbadljivo nasmehnil.

Njegove besede, polne prikrite zbadljivosti, niso ostale brez učinka na mladeniča, ki se je malce pomiril in po kratkem molku povzel:

"Mogoče imaš prav . . . časa je res še dovolj . . . ! Pa če bi bil vedel za vzrok mojega obupa — ali bi me tudi tedaj poskušal rešiti?"

"Da," ga je Ivan odločno zagotovil, "ker vem, da bi mi bil pozneje, ko bi vso stvar trezno premislil, še hvaležen za rešitev! Saj vem kakšni ste takile tiči! Zaljubi se v kakšno deklino in če ga ona odbije, pa misli, da zanj ni več sreče in življenja in da mu ne preostaja drugega kot smrt. Norci! Zaradi ženske, da bi se umoril . . . ! Kot da je samo ena na vsem širnem svetu! In vendar — —"

"Kako pa, da veš, da je ljubezen vzrok moji nesreči?" mu je fant zopet segel v besedo.

"I, kako bi ne vedel! Zaradi česa, bo pa silil takle mlad — oprosti! — norec v smrt?! Zaradi raztrganih hlač? O, prijatelj, ni mi bilo težko uganiti, da mora imeti ženska prste vmes! In — kaj ne, da sem uganil da te ni marala? — —"

"Da, uganil si," mu je obotavljaje se priznal, "jaz sem jo ljubil in jo še vedno ljubim z vsem žarom srca in neštetokrat sem se ji ponujal, a zaman. Včeraj sem bil zopet pri nji, jo prosil naj me ne zavrže, moledoval za njeno ljubezen — zastonj! Ona se je rogala moji ljubezni, moji boli — in ko sem uvidel, da zaman poskušam obuditi v njenem srcu plemenitejše občutke, sem se poslovil od nje, odločen, da pošljem samega sebe v deželo večnih senc, zakaj, prijatelj, zame ni življenja brez nje, niti sreče na tem svetu . . . Ona mi je vse in le ona edina bi me lahko osrečila, toda ona noče storiti tega . . ."

Umolknil je in čez njegov utrujeni, bledi obraz se je razlila grenka brezupnost.

Ivanu se je fant zasmilil v srce in hotel ga je potolažiti. Prijazno ga potrepavši po ramenu mu je dejal:

"Glavo kvišku in odženi mračne misli od sebe! Ne žaluj zaradi nje, ki ni vredna, da kdo vzdihuje za njo! Saj si rekel, da se je rogala tvoji boli, ali ne? Čemu bi potem obupoval in silil v smrt zaradi brezsrčne ženske! In če bi tudi ne bila brezsrčna, se bi vseeno ne izplačalo umreti radi nje! Uničiti se zaradi ene same ženske — ali ni to nespametno?! Kakor da je ona edina, ki oživlja svet s svojo pričujočnostjo . . . Kot da bi ne bil svet prepoln deklet, ki bi se našlo med njimi vsaj par ducatov takih, ki bi bile pripravljene in v stanu osrečiti te! Tudi jaz, moj dragi, sem nekoč ljubil neko dekle, kot ti zdaj in bil sem že na tem, da obupam in veš kaj me je rešilo pogube? Nič drugega kot spoznanje, da ni vredno, da bi se ubijal zbog nezvestega dekleta in drugič, da ni vredno moža, da na tak strahopeten način sklene svoje življenje. Mož vztraja, pa magari če mu bolečina takorekoč trga srce na košček in prejalislej pride zanj uteha in ozdravi! Kaj zato, če te zdajle boli! Čas, ki je najboljši zdravnik ranjenih src, bo ozdravil tudi tebe, počasi sicer, a gotovo! Sami se ubijajo samo norci in strahopetci! Rekel si, da zate ni več sreče na svetu, ker te ona ne mara. To je laž! To je lažen izrodek bolne domišljije in nič drugega! Na svetu je na stotine takih deklet, ki bi te lahko osrečile, ne pa — kot si ti misliš — samo in edinole — ena! Pojdi ven iz našega mesta, pojdi v svet in jamčim ti, da boš ob pogledu na nove kraje in ljudi kmalu pozabil na njo — in pozabljenje pomeni zate rešitev in srečo! Predno odideš, sprejmi tale nasvet in ravnaj se po njemu: skušaj se stresti misli na njo in če boš že moral misliti na njo, tedaj jo v mislih primerjaj z drugimi, ki jih boš srečal in pri tem iznesi pred se predvsem njene napake — slabosti in nedostatke in videl boš, da so še druge na svetu, ki so bolj vredne tvoje ljubezni kot ona, zaradi katere si napravil največjo neumnost v tvojem življenju."

"Mogoče imaš ti prav," je tiho dejal nesrečni zaljubljenec, nato pa vstal, se zahvalil svojemu rešitelju za nenadejano rešitev ter se obenem poslovil in odšel.

Štiri leta pozneje je nanesel slučaj, da sta se nekdanji učitelj in rešeni zopet srečala. To se je dogodilo v malem podeželskem mestecu, kamor se je podal Ivan Prijatelj po opravkih. Bil je precej vroč dan in Ivan je zavil v mali mestni park, da se malo odpočije. Tam je našel nekdanjega obupanca, sedečega na klopici, poleg ljubke mlade ženske, radostno opazujoč malo, zlatolaso deklico, ki se je veselo podila z drugimi otroci po parku. Ker pa si ni bil gotov, da je to isti mladenič, ki ga je nekoš rešil žalostne smrti, ga ni nagovoril, temveč se zadovoljil s tem, da ga je mirno opazoval.

Končno je mladi mož le opazil našega korenjaka, vstal ter pohitel k njemu.

"Oprostite," je dejal, "ali ni vaše ime Ivan Prijatelj? Tako zelo ste mu podobni . . ."

"Veseli me, da ste me spoznali po tolikih letih," je smehljaje se dejal nagovorjeni ter krepko stisnil ponujeno mu desnico. "Kot vidim, ste oženjeni in vam ni sile?"

"Da, že tri leta sem oženjen in sem prav zadovoljen in srečen. Tamle je moja žena in tista deklica je najina hčerka Anica. Stopite z menoj, da vas predstavim!"

"In vi ste dejali, da za vas ni več sreče na tem svetu," ga je Ivan spotoma spomnil na dogodek tiste viharne noči.

Nagovorjeni je močno zarudel.

"Priznam, da sem bil tedaj norec," je dejal in tiho pristavil: "Da ne pozabim: moja žena ne ve nič o tem in želim, da bi molčali pred njo o tisti neumnosti — —"

"— — ki vas je malodane stala življenje," je končal Ivan ter ga smehljaje zagotovil, naj bo le brez skrbi zaradi tega.

Ko se je uro pozneje poslovil od srečnih zakoncev in odšel proti domu, se je pomenljivo nasmehnil in v mislih vzkliknil:

"Pa naj še kdo reče, da ni res, da človek nikdar ne sme reči: Zame ni več sreče v življenju!"

NA PRODAJ HIŠA.

Proda se iz opeke zidana velika štirisobna hiša, cementirana klet, furnace gorkota, zaprt porč, nizka cena. Tako je plačati $2000. Oglasite se osebno na: 3229 So. Kedwale Ave., Chicago, Ill. (Adv.)

ŠEST DNI PREKO OCEANA

Najkrajša in najbolj udobna pot na potovanje na evropskih postajah:

Ile de France, 27. sept. - 18. okt. (4 P. M.) (7 P. M.)

MEXIQUE - 9. oktobra (11 A. M.)

FRANCE, 11. okt. - 22. nov. (6 P. M.) (10 P. M.)

Najkrajša pot po oceanu. Vsakdo je v posebni kabini s vsemi modernimi udobnosti. — Pijača in slovna francoska kuhinja. Izredno nizke cene.

Vprašajte kateregakoli pooblaščenega agenta ali

FRENCH LINE

213 N. Michigan Ave. Chicago, Ill.

Napravi miren in okrepčujoč spanec.

Slabo spanje povzroča nervoznost, oslabelost in splob poslabša zdravje. Posledica tega je večkrat slaba prebava, zapeka, izguba teže in moči, pilni v želodcu, vnetje mehurja in ledvic, glavobol, omotica in enake nadloge. Nuga-Tone je zredstvo proti tem, ker ono vsebuje znovi, ki ojačajo živce in splob ves sistem, napravijo močno kri ter vrne moč vitalnim organom.

Mr. John Walters, Philadelphia, Pa., je vžival Nuga-Tone in pravi: "Je čudovito. Spim dobro in želodec deluje redno ter se počutim izvrstno zjutraj, ko vstanem. Predno sem jemal Nuga-Tone sem bil vedno utrujen in nisem mogel spati." Milijone ljudi je doseglo z Nuga-Tonom iste uspehe. Dobite ga povsod, kjer se zdravila prodajajo. Ako trgovec nima v zalogi, naj ga vam naroči od izdelovalca z zdravili. (Adv.)

SLOVENSKA NARODNA PODPORNA JEDNOTA

izdaja svoje publikacije in še posebno list Prosveta za koristi, ter potrebno agitacijo svojih društev in članstva in za propagando svojih idej. Nikakor pa ne za propagando drugih podpornih organizacij. Vsaka organizacija ima običajno svoje glasilo. Torej agitatorični dopisi in naznanila drugih podpornih organizacij in njih društev naj se ne pošiljajo listu Prosveta.

POJASNILO.

Članom naročnikom Prosvete, društvenim tajnikom in zastopnikom lista Prosveta, bodi s tem pojasneno, da NOV sistem plačevanja naročnine je šel v veljavo 1. julija 1929. Vsi naročniki, ki dolgujejo na naročnini za NAZAJ, morajo plačati po starem sistemu vse kar dolgujejo do 30. junija 1929. Prosim, da se to upošteva in vzame na znanje. Za list Prosveta — Philip Godina, upravitelj.

POJASNILO DRUŠTVENIM TAJNIKOM.

Pojasnilo društvenim tajnikom glede novega sistema plačevanja naročnine za dnevnik list Prosveta. Vsak član, ki želi, da se naroči po novem sistemu, mora najprej plačati ves stari dolg do 30. junija 1929, ako je kaj dolžan za nazaj na naročnini, in šele potem od prvega julija naprej se lahko vzame naročnino po novem sistemu. Vsak se mora naročiti ZA CELO LETO. V nobenem slučaju se ne sme prišteti več kot TRI tednike k enemu dnevniku. Vsak naročnik mora plačati najmanj $2.40, ako želi po novem sistemu upošteti naročnino, torej plačati se mora $4.80 in en $3.60 in dva $2.40 in tri tednike. Vsak mora zapisati poleg onega imena, na katerega zapišete naročnino, tudi društveno število, ime ali imena onih drugih članov, ki dajo zraven svoj tednik. Vsi morajo biti od ene družine, lahko so pa od dveh društev, na primer žena od ženskega in mož od moškega in hči od mladinskega društva, ampak morajo biti vsi iz ene družine. Imena se lahko zapiše na kos papirja zraven ali pa odzadaj na listek na katerem je pisano ime naročnika. Provizijo smejo vzeti v smislu sporazuma tajniki in zastopniki le od one svote katero so njim plačali naročniki in v nobenem slučaju ne več kot 20%. Listke, imena, naslove in denar je poslati na upravništvo lista Prosveta. V nobenem slučaju ne dobite dnevnika ako ne doplačate kakor je gori navedeno. To velja le za one naročnike, ki sedaj plačajo, ne pa za one, ki imajo plačano še naprej.

Prosimo uljudno vse tajnike, da upoštevate ta navodila, ker drugače nam absolutno ne bo mogoče voditi tega sistema. To pojasnilo naj služi vsem tajnikom in zastopnikom, vsakemu posebej sploh ne moremo pisati, torej izrezite iz lista in shranite, da bodete imeli vedno pri rokah, da se bodete vedeli ravnati v takem slučaju. Prosim upoštevajte to. Z bratskim pozdravom za Prosveto —

Cena listu Prosveta

po 1. juliju 1929 je:

Za Združ. države in Kanado	$6.00
1 tednik in	4.80
2 tednika in	3.60
3 tedniki in	2.40
Za Cicero in Chicago je	$7.50
1 tednik in	6.30
2 tednika in	5.10
3 tedniki in	3.90
Tednik sam stane	$1.20
Tednik v Evropo stane	1.70
Poštnina za tednik v Evropo	.50
Mladinski List stane	$1.20
Ml. List v Evropo stane	1.50

Cena oglasom po dogovoru.

Tiskarna S.N.P.J.

SPREJEMA VSA V TISKARSKO OBRT SPADAJOCA DELA

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvatskem, slovaškem, češkem, nemškem, angleškem jeziku in drugih

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO S.N.P.J., DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

Cene zmerne, unijsko delo prve vrste. Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne

Pišite po informacije na naslov:

S. N. P. J. PRINTERY

2657-59 So. Lawndale Avenue

CHICAGO, ILL.

TAM SE DOBE NA ŽELJO TUDI VSA USTMENA POJASNILA